

Juridiska institutionen
Examensarbete höstterminen 2011
Juristprogrammet
30 högskolepoäng

Företagares rätt till skadestånd för inkomstförlust och intrång i närings- verksamhet vid personskada

Om aktiebolagsägarens särställning

Victoria Karlsson

Handledare: Filip Bladini
Examinator: Mats Tullberg

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Abstract

According to the Swedish Tort Liability Act (Skadeståndslagen) a person who suffers personal injury is entitled to compensation for loss of income. In this regard one of the most fundamental principles is that the injured party shall be put in the same economic position as if the injury had never occurred.

When the injured person runs a business an interruption in the business activities because of the injury might lead to great financial losses and in a worst case scenario to a closedown of the business. When the person suffering the injury is self employed losses and damages in the business can be compensated. However, this is only the case when the business is run in a partnership, limited partnership or sole proprietorship. When the injured person is the owner of a limited company he or she is not regarded as self employed but as a normal employee, which means that the principle rule is that only loss of salary can be compensated. Consequently, a low salary means a low amount of money awarded in damages. However, there might be strategic or income related reasons why the company owner has a lower salary than the economic situation in the company actually allows for. Furthermore, damages and losses that the limited company suffers because of the owner's injury are regarded as non-compensable third party damages. The possibilities for exceptions to these rules, that have been created through two judgments by the Supreme Court, are not satisfactory.

When the injured person is the only owner, and maybe even the only employee, of a private limited company the current order can be criticized for not paying any regard to the close connection of interests that exists between the owner and the company. The owner might have invested his or hers whole savings into the business which means that the economic situation of the company is closely tied to the interests of the owner. When such a connection of interests exists the distinction between owner and company is merely fictional. Strictly treating the owner of a private limited company as an employee and strictly regarding the owner and the company as two distinct entities is too formalistic and does not allow for the injured party to be put in the same economic position as if the injury had not occurred.

The fact that the owner of a limited company does not have the right to compensation for the same losses as persons who conduct their business in another type of company can not be justified by a reference to that he or she is in a more favorable position in other areas of law. For instance, there are exceptions to the rule about the owner's limited liability, and the differences in taxation between a small private limited company and other forms of

companies are neutralized in many aspects. In any case, the differences in right to compensation can not be considered to have been created deliberately by the legislature, but is rather a consequence of the formalism and textualism that characterize tort liability law.

A more generous approach to compensating other losses than only loss of salary can be seen in the claims settlements of some of the insurance companies. However, the Road Traffic Injuries Commission (Trafikskadenämnden), which plays an important role in determining compensation for personal injuries, are more strict in treating the owner as an employee and in upholding the distinction between owner and company. Because of the existence of the Road Traffic Injuries Commission not many disputes are settled by the courts. This is unsatisfactory as it means that no new precedents are created by the Supreme Court. Until a case is brought to the Supreme Court for clarification the matter of compensation will to a great extent be dependent on the good will of the insurance company of the injured party.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Förkortningar	6
1 Inledning	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte	8
1.3 Metod och material	9
1.4 Avgränsningar	10
1.6 Disposition	11
2 Om skadestånd	12
2.1 Skadeståndets funktion	12
2.2 Vissa förutsättningar för rätt till skadestånd	12
2.2.1 Kausalitet och adekvansläran	12
2.2.2 Normskyddsläran	13
2.2.3 Tredjemansläran	13
2.3 Skadestånd vid personskada	15
2.4 Normbildningen vid personskador	15
2.4.1 Mer om Trafikskadenämnden	16
3 Beräkning av inkomstförlust vid personskada	17
3.1 Principen om full ersättning	17
3.2 Begreppet inkomstförlust	18
3.3 Differensmetoden	18
3.4 Ersättning för inkomstförlust i förfluten tid	19
3.5 Ersättning för framtida inkomstförlust	20
3.6 Ersättning för intrång i näringsverksamhet	21
3.7 Samordning med andra förmåner	22
3.8 Beviskrav	23
3.8.1 35 kap 5 § rättegångsbalken	24
3.9 Skadeståndsrättens förhållande till skatterätten	24
4 Beräkning av inkomstförlust vid personskada för företagare	25
4.1 Huvudregeln för aktiebolagsägare	25
4.2 Huvudregeln för ägare av andra typer av företag	26
4.2.1 Verksamhetens ojusterade resultat	27
4.2.1.1 Täckningsbidragsmodellen	27

4.2.1.2 Ersättarmodellen	28
4.2.1.3 Ersättning under invaliditetstid	29
4.2.2. Ersättning för intrång i näringsverksamhet	29
4.3 Bolagsformens betydelse för vad som ersätts	30
5 Aktiebolagsägarens särställning	31
5.1 Intressegemenskap mellan ägare och bolag	31
5.2 Inkomstmässiga avvägningar	33
5.2.1 Tantiem	34
5.2.2 Vinsten tas ut som inkomst av kapital	35
5.2.3 Vinsten sparas i bolaget	36
5.2.4 Den praktiska skaderegleringen	38
5.2.4.1 Trafikskadenämnden	38
5.2.4.2 Försäkringsbolagen	40
5.3 Inkomstförluster och kostnader som drabbar aktiebolaget	42
5.3.2 Den praktiska skaderegleringen	48
5.3.2.1 Trafikskadenämnden	48
5.3.2.2 Försäkringsbolagen	49
5.4 Sammanfattande kommentarer	51
6 Kan skillnaderna mellan aktiebolag och andra företagsformer berättigas?	53
6.1 Personligt ansvar för företagets skulder	54
6.2 Beskattning	55
6.3 Skattemässiga åtgärders påverkan på skadeståndet	56
6.4 Rätten till sjuklön	57
6.5 Socialförsäkringen	57
6.6 Samordning med andra förmåner	59
6.7 Sammanfattning	59
7 Avslutande diskussion	60
Käll- och litteraturförteckning	64
Information om registrering på kursen m.m.	69

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
AFA	AFA Försäkring är den gemensamma organisationen för de tre bolagen AFA Sjukförsäkring, AFA Trygghetsförsäkring och AFA Livförsäkring.
Ds	Departementsserien
IL	Inkomstskattelag (1999:1229)
JT	Juridisk Tidskrift
NFT	Nordisk Försäkringstidskrift
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv (avdelning 1)
Prop	Proposition
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
SFB	Socialförsäkringsbalk (2010:110)
SGI	Sjukpenninggrundande inkomst
SKL	Skadeståndslag (1972:207)
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Skulle ägaren till ett aktiebolag drabbas av personskada som ger rätt till skadestånd inträder en situation där denne enligt huvudregeln ska behandlas som en vanlig anställd vid beräkning inkomstförlusten. Detta innebär att skadestånd endast kan utgå för den löneförlust som den skadade lider på grund av skadan. Av flera anledningar förekommer det emellertid att den som bedriver verksamhet i aktiebolag inte tar ut särskilt hög lön utan istället låter värdet av sitt arbete stå kvar i bolaget. Ägaren har kanske tänkt ta ut aktiebolagets vinst som lön (tantiem) i slutet av året eller avsett att tillgodogöra sig vinsten i form av aktieutdelning. Även om ägaren inte tänkt byta ut lön mot tantiem eller utdelning kan det finnas andra anledningar att hålla kvar vinsten i aktiebolaget istället för att ta ut lön, exempelvis om en försäljning av bolaget är förestående och ägaren därför vill höja bolagets värde. Värdet som finns i aktiebolaget hade således kunnat återspeglas i en högre lön. Syftet med ett blygsamt löneuttag kan även vara att hålla kostnaderna nere i ett nystartat företag. Gemensamt för dessa situationer är att den skadades löneuttag innan skadan inte ger en rättvisande bild av vad lönen hade kunnat vara.

För aktiebolagsägaren är utgångspunkten vidare att ersättning inte kan utgå för inkomstförluster och kostnader som drabbar aktiebolaget till följd av ägarens personskada. Bolagets förluster och kostnader betraktas nämligen som icke-ersättningsgilla tredjemansskador. Härvid föreligger en skillnad jämfört med om verksamheten hade bedrivits i en annan bolagsform; då hade samma förlust eller kostnad ersatts eftersom den ansetts drabba ägaren direkt. Rättsfallen NJA 1975 s 275 ("tandläkarfallet") och NJA 1975 s 533 ("optikerfallet") har öppnat upp för undantag från principen att bolagets skador inte ersätts, men trots denna öppning är rättsläget inte tillfredsställande för den skadelidande.

Anledningen till att aktiebolagsägaren behandlas annorlunda än andra företagare är att ägaren och aktiebolaget - till skillnad från då verksamheten bedrivs i enskild firma eller enkelt bolag - utgör två olika rättsliga subjekt, vilket bland annat innebär att ägarens och aktiebolagets ekonomier är åtskilda. Visserligen utgör handelsbolaget och kommanditbolaget också egna rättsliga subjekt, men i motsats till aktiebolagsägaren ansvarar ägarna alltid personligen för handelsbolagets och kommanditbolagets skulder och åtaganden.

Samtidigt som aktiebolagsägaren är anställd i bolaget är denne emellertid även företagare. För att kunna starta upp verksamheten har denne varit tvungen att tillskjuta

aktiekapital, och särskilt om verksamheten i bolaget utgör ägarens huvudsakliga inkomstkälla är aktiebolagets ekonomiska ställning i högsta grad nära knuten till ägarens intressen. En utgångspunkt för denna uppsats är ett ifrågasättande av att hänsyn inte kan tas till att aktiebolagsägaren inte bara är anställd utan även är företagare. Ofta drabbas nämligen den som bedriver verksamhet i eget bolag extra hårt inkomstmässigt då ett skadefall inträffar. För den som bedriver verksamheten själv kan ett uppehåll i verksamheten på grund av till exempel skada eller sjukdom leda till stora ekonomiska förluster och i värsta fall till att verksamheten måste avvecklas. Detta gäller även den som bedriver verksamhet i aktiebolag. Situationen förvärras av att kunskaperna hos flertalet företagare sannolikt är små eller helt obefintligt vad gäller den mindre förmånliga rätt till skadestånd som uppstår då verksamhet bedrivs i aktiebolag.

En ordning som strikt behandlar aktiebolagsägaren som anställd och betraktar aktiebolag och ägare som två skilda subjekt intar ett alltför formellt och begreppsriktat förhållningssätt, då en sådan ordning inte erkänner den intressegemenskap som finns mellan ägare och bolag. Huruvida en skada kan ges ett visst begrepp - exempelvis tredjemansskada - blir istället avgörande för om ersättning kan utgå. En sådan ordning innebär att argument av rättspolitisk natur inte kommer till beaktande i tillräcklig utsträckning.¹ En sådan ordning får även till effekt att en av de mest grundläggande principerna på skadeståndsrättens område - principen om full ersättning för uppkommen skada - inte uppfylls vad gäller aktiebolagsägare som drabbas av personskada. Problematiken vad gäller aktiebolagsägares rätt till skadestånd vid personskada kan således sägas innebära en konflikt mellan formalism och realism.

1.2 Syfte

Utgångspunkten i uppsatsen är ett skadelidandeperspektiv där principen om full ersättning för uppkommen skada är central. Ett syfte med uppsatsen är att belysa den särställning aktiebolagsägaren intar vad gäller rätten till skadestånd för inkomstförlust och intrång i näringsverksamhet vid personskada. Det övergripande syftet är emellertid att ifrågasätta den ordning som gäller då den skadelidande bedriver verksamhet i aktiebolag. De dominerande rättsfallen på området är från 1975, varför det även är av intresse att undersöka om någon förändring av synen på de förluster som kan drabba aktiebolagsägaren och dennes bolag kan

¹ Se Radetzki, *Skadeståndsberäkning vid personskada*, s 69 f, Henning SvJT 1991 s 815, Kleineman JT 1993-94 s 718 ff och Andersson, *Skyddsändamål och adekvans*, s 565.

ses i den praktiska skaderegleringen. Frågan om skillnaderna i rätten till skadestånd kan berättigas av valet av bolagsform kommer även att behandlas. Uppsatsen syftar slutligen till att ge vissa förslag de lege ferenda.

1.3 Metod och material

För uppsatsens genomförande har dels juridisk metod använts, vilket innebär en undersökning av rättskällorna - lag, förarbete, praxis och doktrin - för att skapa en bild av hur gällande rätt ser ut ("hur man ska göra"). Dels har empirisk metod använts för att få en inblick i hur den praktiska skaderegleringen går till ("hur man gör"). Härvid har yttranden från den praxisbildande instansen Trafikskadenämnden gått igenom, och telefonintervjuer har genomförts med försäkringsbolag. Eftersom Trafikskadenämnden spelar en viktig roll för praxisbildningen på personskaderättens område har nämndens yttranden varit av särskilt intresse för arbetet (se vidare nedan om Trafikskadenämnden, avsnitt 2.4.1). Genom de informella telefonintervjuer som genomförts med skadereglerare på försäkringsbolag görs anspråk på att kunna ge en indikation på hur en skadelidande skulle bli bemött och få sin ersättningsfråga behandlad av försäkringsbolaget. Även underinstansavgöranden har ansetts vara relevanta eftersom det under de senaste 20 åren inte tillkommit några avgöranden från Högsta Domstolen. Ett antal underinstansavgöranden har därför använts för att exemplifiera hur den problematik uppsatsen tar sikte på har behandlats av domstolarna på senare tid.

Då några yttranden av intresse för detta arbete inte har publicerats av Trafikskadenämnden har något egentligt urval vad gäller yttrandena inte skett, utan kontakt har tagits med nämnden varefter de har låtit mig ta del av de yttranden de funnit relevanta för arbetet. Då yttrandena i väldigt liten grad ger bakgrundsinformation till tvisterna har dessa i redogörelsen nedan (avsnitt 5.2.4.1 och 5.3.2.1) kompletterats med bakgrundsfakta från ett informationsblad sammanställt av nämndens föredragande Anette Hagstad. Vad gäller intervjuerna med försäkringsbolagen har fyra av de mest välkända försäkringsbolagen i Sverige (Länsförsäkringar, If, Trygg Hansa samt Folksam) kontaktats. För att kunna genomföra mer djupgående intervjuer och erhålla en förståelse för hur försäkringsbolagen resonerar har en kvalitativ metod snarare än en kvantitativ sådan valts vad gäller intervjuerna.

Under arbetet har boken *Ersättning vid personskada* (Randquist m.fl.), utgiven av försäkringsbranschens utbildningsinstitut IFU, utgjort en viktig källa. Boken är ett standardverk på området skadeståndsrättslig ersättning och dess författare besitter specialistkunskaper på området. Den av Folksam och IFU på 1980-talet utgivna handboken

Personskadereglering. Egna företagare. Hjälpmedel vid inkomstberäkning inom skadeståndsrätten (Hörlin m.fl.) har emellertid beaktats endast i liten utsträckning, dels då boken är gammal och dels då det vid samtal med skadereglerare på Folksam framkommit att boken i vissa delar är inaktuell.

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen behandlar beräkning av skadestånd för inkomstförlust vid personskada enligt 5 kap 1 § skadeståndslagen (SKL), varför andra skadeståndsrättsliga principer och frågor behandlas endast i den utsträckning det ansetts behövt för förståelsen av, och diskussionen kring, den problematik uppsatsen tar sikte på. Uppsatsen berör inte heller grundläggande bolagsrätt utan läsaren förväntas ha förförståelse exempelvis om vad de olika bolagsformerna innebär vad gäller antal ägare.

Av utrymmesskäl behandlas endast problematiken vad gäller rätten till ersättning enligt skadeståndslagen. Aktiebolagsägares rätt till ersättning ur socialförsäkringen - där vissa snarlika problem kan uppkomma - tas därför upp endast som ett led i diskussionen kring övriga skillnader som föreligger beroende på bolagsform. Annan likartad problematik - exempelvis kapitalförluster som privatpersoner drabbas av till följd av personskada - behandlas inte, utan fokus ligger helt på företagare. Då uppsatsen i huvudsak behandlar ersättningsrätt bör läsaren notera att uppsatsen inte avser att täcka alla inkomstmässiga och ekonomiska avväganden och åtgärder som aktiebolagsägare kan vidta. Det kan även noteras att aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning inte berörs.

När i uppsatsen talas om *aktiebolagsägare* avses ensamägare. Denna avgränsning har gjorts av två anledningar. För det första eftersom den problematik som uppsatsen behandlar främst berör de situationer där en påtaglig intressegemenskap föreligger mellan ägare och bolag, och sådan intressegemenskap torde vara störst i enmansbolag. För det andra har avgränsningen gjorts av förenklingsskäl. Av samma anledningar berörs inte problematik rörande den som är medlem i ekonomisk förening, då en ekonomisk förening alltid består av minst tre medlemmar. Med termen *egen företagare* avses den som bedriver näringsverksamhet i enskild firma, enkelt bolag och handelsbolag. Då det som gäller för handelsbolag generellt även gäller för kommanditbolag kommer kommanditbolag inte att nämnas särskilt. Även fast enskild firma formellt sett inte är en företagsform benämns den så av förenklingsskäl. När termen *företagare* används avses även den som äger aktiebolag.

De problem som kommer att belysas har att göra med hur valet att bedriva verksamhet i aktiebolagsform påverkar rätten till skadestånd vid personskada. Även vad gäller andra bolagsformer finns säkerligen spörsmål som behöver åskådliggöras, men fokus för detta arbete är att belysa den i många fall sämre ställning som just aktiebolagsägaren har vad gäller ersättning för inkomstförlust vid personskada. Således berörs problematiken vad gäller exempelvis nystartade företag endast i de avseenden skillnader föreligger beroende på bolagsformen.

1.6 Disposition

Nästkommande avsnitt (avsnitt 2) behandlar vissa grundläggande aspekter på skadeståndsrätten som är relevanta som bakgrundsinformation till den problematisering och diskussion som sedan följer. Avsnitt 3 beskriver de allmänna reglerna kring beräkning av inkomstförlust vid personskada samt reglerna kring samordning och beviskrav. I avsnitt 4 redogörs för hur beräkning av skadestånd för inkomstförlust vid personskada går till just vad gäller företagare. En problematisering av aktiebolagsägarens situation sker i avsnitt 5, som även behandlar resultaten från undersökningen av den praktiska skaderegleringen. I avsnittet görs en uppdelning mellan vad som kallas ”inkomstmässiga avvägningar” (avsnitt 5.2) och ”inkomstförluster och kostnader som drabbar aktiebolaget” (avsnitt 5.3). Det bör dock noteras att uppdelningen inte behöver tas för given utan är gjord av framställningsskäl. Situationerna i de två avsnitten överlappar varandra i många avseenden; utdelning utgör ett inkomstmässigt avvägande för ägaren, samtidigt som utebliven utdelning beror på att utrymmet i aktiebolaget för att utge utdelning har minskat, vilket i sin tur kan bero på inkomstförluster eller kostnader som drabbat aktiebolaget till följd av ägarens personskada. I avsnitt 6 redogörs för, och resoneras kring, skillnader mellan aktiebolagsägaren och andra företagare i andra rättsliga avseenden än vad gäller skadestånd. Syftet med detta avsnitt är att behandla frågan om skillnaderna mellan aktiebolagsägaren och andra företagare vad gäller skadestånd vid personskada är berättigade. Slutligen, i avsnitt 7, förs en avslutande diskussion.

2 Om skadestånd

2.1 Skadeståndets funktion

Skadestånd som reparation är en av de vanligaste förklaringarna till skadeståndets funktion och innebär att den skadelidande erhåller pengar som ska ersätta den förlust som skadan har inneburit. För den skadade företagaren är en av skadeståndets funktioner således att ersätta denne för bland annat sjukvårdskostnader samt för inkomster denne går miste om. Skadeståndets ersättande funktion anses inte ha betydelse enbart för den skadade individen utan även för säkerheten i samhället mer generellt, eftersom det kan innebära en känsla av trygghet att veta att det föreligger rätt till ersättning för det fall en skada inträffar. En annan av skadeståndets funktioner är att placera kostnaden för en skada. Företagaren som skadas i en trafikolycka och därför har rätt till skadestånd får genom trafikförsäkringen kostnaderna för sin skada placerad på bilägarkollektivet. Skadeståndet anses även ha en preventiv funktion då det har hävdats att folk i allmänhet undviker handlande som medför skadeståndsskyldighet. Slutligen antas risken för skadeståndsskyldighet skapa ekonomiska incitament att agera på ett sätt som leder till att skador undviks, så kallad ekonomisk prevention.² Lagstiftaren har i stor omfattning överlämnat åt rättspraxis att avgöra viktiga frågor kring skadeståndsrättens innehåll och funktion.³

2.2 Vissa förutsättningar för rätt till skadestånd

2.2.1 Kausalitet och adekvansläran

En grundläggande förutsättning för skadeståndsansvar är att orsakssamband - kausalsamband - föreligger mellan handling och skada.⁴ I vissa fall anses dock kausalsambandet vara alltför svagt och skadan därmed en alltför slumpmässig följd av handlingen. För skadeståndsskyldighet ställs därför även upp ett krav på att adekvat kausalitet föreligger. Kravet på adekvans innebär att slumpmässiga och opåräknliga följder av ett handlande inte måste ersättas, även om handlandet skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. Den skadelidande

² Hellner & Radetzki, *Skadeståndsrätt*, s 39 – 45.

³ Prop 1972:5 s 20.

⁴ Hellner & Radetzki s 195.

får således själv bära inadekvata följder. Vid bedömningen av om adekvans föreligger får hjälp tas av begrepp som sannolikhet, förutsebarhet och påräknelighet.⁵

2.2.2 Normskyddsläran

Rätten till skadestånd kan begränsas även genom den så kallade normskyddsläran, som innebär att ersättningsskyldighet inte föreligger för skada som faller utanför skyddsnormen eller skyddsändamålet för den aktuella skadestandsregeln. Även om adekvat kausalitet föreligger kan normskyddsläran innebära att skadan inte ersätts. Olika typer av rättspolitiska övervägande ligger bakom normskyddsläran. Det kan till exempel anses att förluster som uppstår genom åtgärder som beror på hur den skadelidande har organiserat sin verksamhet bör bäras av den skadelidande själv.⁶ Normskyddsläran kan även användas för att undvika bevistvister. När det gäller person- och sakskador kan normskyddsläran anses utgöra ett komplement till kausalitets- och adekvansbedömningen, eller kanske till och med som en fråga som avgörs innan det prövas om skadan är adekvat orsakad.⁷

2.2.3 Tredjemansläran

Utgångspunkten i svensk rätt är att enbart den som direkt råkat ut för person- eller sakskada eller ren förmögenhetsskada har rätt till skadestånd. Den som indirekt lider en förlust av samma skada betraktas som tredje man i förhållande till den direkt skadelidande och har därför enligt huvudregeln inte rätt till skadestånd.⁸ För att en tredjemansskada ska vara vid handen ska en allmän förmögenhetsskada till följd av den ursprungliga person- eller sakskadan ha drabbat annan än den direkt skadelidande. Om annan än den direkt skadelidande själv drabbas av person- eller sakskada föreligger emellertid ersättningsgill skada.⁹

I litteraturen har anförts att den rättspolitiska grunden till att skador som drabbar tredje man inte ersätts är ganska oklar.¹⁰ Det brukar dock anföras att skada som drabbar tredje man enligt adekvansläran är opåräknelig för skadevällaren och därför inte bör ersättas av denne.

⁵ Hellner & Radetzki s 202 ff.

⁶ Se till exempel NJA 1959 s 552. Innehavaren av en åkerirörelse nekades skadestånd för de utgifter han haft för att avlöna sin personal, som han inte kunnat sysselsätta under skadetiden. Trots att innehavaren riskerat att stå utan personal, och därigenom drabbas av förlust, för det fall han inte avlönat dem ansågs lönekostnaderna inte ersättningsgilla som skadestånd. Se Hellner & Radetzki, som anser att utfallet berodde på en rättspolitisk bedömning som antagligen inte skulle upprätthållas idag, s 210 f.

⁷ Hellner & Radetzki s 210 ff.

⁸ Hellner & Radetzki s 360 och Bengtsson & Strömbäck, *Skadeståndslagen: en kommentar*, s 44 f.

⁹ Andersson, *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, s 18 f.

¹⁰ Hellner SvJT 1969 s 335.

Hellner och Radetzki anser att riktigheten av detta argument kan diskuteras. Det har även anförts att tredje man enligt normskyddsläran inte omfattas av skyddsområdet vad gäller skadestånd för person- eller sakskada. Tredje man kan vidare jämföras med den som lider en ren förmögenhetsskada och som bara har rätt till skadestånd om brott ligger bakom skadan. Enligt Hellner och Radetzki är dock tredjemansskador vid person- eller sakskada en speciell typ av ren förmögenhetsskada, vilket kan tala både för och mot att de bör ersättas.¹¹ Enligt det så kallade ”dammlucksargumentet” skulle dammluckorna för en störtflod av skadeståndskrav som saknar tillräckligt berättigande öppnas om tredjemansskador skulle ersättas.¹² I de fall där det bara finns en tredje man – exempelvis då den skadelidandes aktiebolag skadas – och då den direkt skadelidande själv inte drabbas av någon eller endast en ringa ekonomisk förlust förlorar emellertid dammlucksargumentet sin relevans.¹³

Undantag från principen om att tredje man inte har rätt till skadestånd kan bara göras för särskilda fall.¹⁴ När det gäller personskador tillåter skadeståndslagen vissa undantag.¹⁵ Lagstiftaren har i övrigt överlämnat till domstolarna att, med beaktande av de allmänna grundsatserna kring tredjemansskador, ta ställning till de problem som kan uppkomma.¹⁶ Härmed menar lagstiftaren troligtvis att det är upp till domstolarna att avgöra när undantag till huvudregeln bör medges. Så här även skett i praxis. I NJA 1966 s 210 (”kabelfallet”) tillerkände domstolen tredje man ersättning då denne ansågs ha ett *konkret och närliggande intresse* knutet till den skadade saken. I det nyare målet NJA 2009 s 16 (”Bravida II”) anförde Högsta Domstolen emellertid att:

”Vid sakskada är det tredje mans relation till den skadade saken som är central, och som en förutsättning för ersättning har ställts upp att tredje man måste ha konkreta och närliggande intressen knutna till saken (Se bl.a. NJA 1966 s. 210 och 2004 s. 609). Rättsläget synes emellertid inte i någon större utsträckning kunna preciseras med stöd av generella kriterier. I

¹¹ Hellner & Radetzki s 360.

¹² Hellner & Radetzki s 366.

¹³ Andersson, *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, s 41 f och 325 ff.

¹⁴ Prop 1972:5 s 159.

¹⁵ Enligt 5 kap 1 § 1 p SKL har den som står den skadade särskilt nära rätt till ersättning för vissa kostnader och inkomstförluster denne lider på grund av skadan. Vidare föreligger enligt 5 kap 2 § 1 och 2 p SKL en rätt för efterlevande att få ersättning för begravningskostnader och förlust av underhåll. Har dödsfall lett till att någon som stod den döde särskilt nära drabbats av personskada (ofta bestående av skada på den psykiska hälsan) utgår ersättning till denne enligt 5 kap 2 § 3 p SKL. Det har emellertid anförts att 5 kap 2 § 3 p SKL inte utgör en regel om ersättning för tredjemansskada eftersom den särskilt närstående i ett sådant fall faktiskt själv drabbats av personskada till följd av dödsfallet och därför kan betraktas som direkt skadelidande. Se Hellner & Radetzki s 361 fotnot 23 och Bengtsson & Strömbäck s 45.

¹⁶ Prop 1972:5 s 160.

stället får rättsutvecklingen ske stegvis med beaktande av de intressen som kan göra sig gällande med varierande styrka i de typer av fall som kommer under domstolarnas bedömning.”

Huvudregeln vad gäller aktiebolag är att bolaget utgör tredje man i förhållande till den som lidit personskadan. Tredjemansproblematiken vad gäller ägare och arbetare i aktiebolag har bland annat behandlats i NJA 1975 s 275 (”tandläkarfallet”) och NJA 1975 s 533 (”optikerfallet”), där den skadelidande i det förstnämnda fallet gavs rätt till ersättning för förlust av tantiem. Rättsfallen kommer att behandlas mer utförligt nedan i avsnitt 5.

2.3 Skadestånd vid personskada

En personskada leder i vissa fall till bekymmer som ett ekonomiskt skadestånd inte kan åtgärda. Hela livssituationen för den skadade kan förändras; relationer med anhöriga, livsmål och livsinställning kan påverkas till det negativa på grund av personskadan. Missbruk av alkohol och läkemedel, skilsmässor och självmord kan också följa i skadans spår.¹⁷ Skadans följder påverkas även av hur och i vilken mån som ersättning utgår. Det är lätt att förstå att sämre ekonomi till följd av skada kan påverka den skadades tillstånd negativt. Likaså det sätt på vilket ersättningen utgår kan påverka den skadade; tar processen lång tid med diskussioner och förhandlingar kan detta bidra negativt till den skadades möjligheter till rehabilitering och anpassning.¹⁸

2.4 Normbildningen vid personskador

Eftersom lag och förarbeten inte ger någon vidare vägledning vad gäller skadestånd vid personskada ställs stora krav på de praxisbildande instanserna.¹⁹ Ett flertal beslutsfattande instanser, utöver domstolarna, har inflytande på beräkningen av skadestånd för personskada. Härvid kan nämnas Trafikskadenämnden, Ansvarsförsäkringens personskadenämnd och Statens skaderegleringsnämnd. Dessa instanser skapar en praxis som domstolarna tar hänsyn till även om de inte är bundna av den. Inget hindrar dock att domstolarna själva fastställer principer.²⁰ Det har anförts att rättsutvecklingen ytterst bör styras av domstolarna, men att

¹⁷ Roos, *Ersättningsrätt och Ersättningssystem*, s 141 f.

¹⁸ Hellner & Radetzki s 371.

¹⁹ Bengtsson & Strömbäck s 163.

²⁰ Hellner & Radetzki s 374.

detta inte innebär att skadeprövningsnämndernas verksamhet bör kritiseras.²¹ Utredningen i nämnderna är emellertid ofta underlägsen den i domstol i det avseendet att förfarandet i nämnderna enbart är skriftligt.²² Nämndernas yttranden har inte heller samma auktoritet och tyngd som ett avgörande från Högsta Domstolen.²³

2.4.1 Mer om Trafikskadenämnden

År 2010 skadades enligt statistik från Trafikverket 23 571 personer i vägtrafikolyckor.²⁴ Trafikskadenämnden spelar således en särskilt viktig roll vad gäller praxisbildningen vid personskador, och nämndens yttranden är därför av extra stort intresse för detta arbete.

Nämndens uppgift är att på trafikförsäkringens område verka för en enhetlig och skälig personskadereglering genom att avge rådgivande yttranden till trafikförsäkringsbolagen. Skyldighet för försäkringsbolagen att inhämta nämndens yttrande föreligger bland annat när fråga är om ersättning för inkomstförlust om den medicinska invaliditeten uppgår till minst tio procent, eller förlusten för år beräknas till lägst ett halvt basbelopp. Nämndens yttrande måste även inhämtas i andra frågor om ersättning när den skadelidande så begär.²⁵

Statistik från 1990-talet visar att endast 26 av de 15 000 ärenden som Trafikskadenämnden behandlade under åren 1986 - 1990 fördes vidare till domstol för prövning.²⁶ Statistiken är visserligen gammal men bör ändå vara aktuell för att påvisa att endast att fåtal ärenden tas vidare till domstol. Att märka är att nämndens yttrande i allmänhet har godtagits i de fall ärendet faktiskt har tagits till domstol. I vissa av de fall där Högsta Domstolen har underkänt nämndens praxis har lagstiftaren senare infört regler som slagit fast nämndens och inte Högsta Domstolens åsikt.²⁷

Sannolikt är det risken att få betala rättegångskostnader samt generell ovilja mot att gå till domstol som är skälen till att så få skadelidande väljer att få sin fråga prövad vid

²¹ SOU 1995:33 s 413.

²² SOU 1995:33 s 427.

²³ SOU 1995:33 s 421 och prop 2000/01:68 s 61.

²⁴ Med vägtrafikolycka avses händelse som inträffat i trafik eller på väg eller gata, som minst ett fordon i rörelse deltagit i, och som medfört personskada. Se Trafikverket, *Definitioner inom statistiken*,

<http://www.trafikverket.se/Privat/Trafiksakerhet/Olycksstatistik/Vag/Definitioner-inom-statistiken/>

För statistik se Trafikverket, *Personskadeolyckor*

<http://www.trafikverket.se/Privat/Trafiksakerhet/Olycksstatistik/Vag/Nationell-statistik/Personskadeolyckor/>

Statistiken visar att det varje år sedan 1985 inträffat över 20 000 personskador i trafiken.

²⁵ SOU 2009:96 s 420 f.

²⁶ SOU 1995:33 s 182.

²⁷ SOU 1995:33 s 421 och prop 2000/01:68 s 61. NJA 2008 s 1217 I kan nämnas som exempel på ett fall då Högsta Domstolen avvek från Trafikskadenämndens yttrande.

domstol.²⁸ Denna ovilja hos den skadelidande utgör ett problem eftersom den får till konsekvens att det inte kommer till stånd många domstolsavgöranden i frågor av principiell betydelse. Har Trafikskadenämnden gått på försäkringsbolagets linje föreligger uppenbarligen inte någon anledning för försäkringsbolaget att väcka talan i domstol. Inte heller om det är den skadelidande som har fått bifall till sin inställning brukar försäkringsbolagen ta ärendet till domstol, eftersom det då anser sig skyldigt att rätta sig efter nämndens yttrande.²⁹ Det har föreslagits att nämnderna i principiellt intressanta fall där rättsfrågan är ägnad för prejudikatbildning bör avsluta sina yttranden med en rekommendation till försäkringsbolagen att oavsett utgången i en rättegång stå för både de egna och den skadelidandes rättegångskostnader. Tanken är att detta ska stimulera den skadelidande att vända sig till domstol om denne inte är nöjd med nämndens yttrande.³⁰

3 Beräkning av inkomstförlust vid personskada

3.1 Principen om full ersättning

I generella ordalag kan sägas att skadestånd är en ersättning som ska sätta den skadelidande i samma ekonomiska situation som om skadan inte hade inträffat. Full ersättning ska således utgå för den skadelidandes förlust.³¹ Detta innebär att skadeståndet ska återställa den levnadsstandard som den skadelidande hade innan skadan, och detta oavsett hur hög denna standard var.³² Principen om full ersättning gäller även skadestånd för inkomstförlust. På grund av de svårigheter som är förenade med att beräkna inkomstförlusten vid personskada hade, runt tiden för införandet av skadeståndslagen, i skadeståndspraxis vissa schabloner för skadeståndets bestämmande utvecklats. Tillämpningen av dessa ansågs dock inte vara förenbar med principen om full ersättning och att den skadelidande ska försättas i samma ekonomiska situation som om skadan inte hade inträffat.³³ Senast 2005 diskuterades i en rapport till Whiplashkommissionen införandet av schabloner särskilt vad gäller

²⁸ SOU 1995:33 s 419.

²⁹ SOU 1995:33 s 424.

³⁰ SOU 1995:33 s 413.

³¹ Prop 1975:12 s 22 och 98 f, Bengtsson & Strömbäck s 187 f, Hellner & Radetzki s 25.

³² SOU 2009:96 s 127 f.

³³ Prop 1975:12 s 103.

whiplashskador.³⁴ Lagstiftaren har dock återigen tagit avstånd från användandet av schabloner eftersom en sådan ordning kan leda till att vissa skadelidande blir överkompenserade medan andra blir underkompenserade. En individuell prövning krävs således för att skadeståndet för inkomstförlust i så stor utsträckning som möjligt ska motsvara den verkliga förlusten.³⁵

3.2 Begreppet inkomstförlust

Att inkomstförlust ersätts vid personskada framgår av 5 kap 1 § 1 st 2 p SKL. Inte bara förlorad lön utgör inkomstförlust, utan även förlust av tillägg och förmåner av olika slag som ingår i arbetsgivarens ersättning för arbetsprestationen. I oklara situationer är avgörande huruvida ersättningen helt eller delvis kan betraktas som lönetillskott eller uteslutande har till syfte att exempelvis täcka kostnader; ska ersättningen endast täcka kostnader kan den inte ersättas som inkomstförlust.³⁶ Hur olika förmåner ska värderas framgår av anvisningar som Skatteverket ger ut varje år. Förlust av vinstandel, resultatbonus eller fondavsättning ("bonus") är enligt den förhärskande uppfattningen ersättningsgill, trots att dessa typer av förmåner inte utgör lön utan snarare en extra ersättning för att den anställda är närvarande på arbetet och bidrar till rörelsens resultat.³⁷ För att få ett korrekt inkomstunderlag vid skaderegleringen måste försäkringsbolagen inhämta uppgifter om exempelvis traktamente, reseersättning, semesterlön, regelbunden övertid, lönetillägg för obekvämt arbetstid, ackord, vinstandelar, naturaförmåner, fondavsättning samt resultatbonus.³⁸ Vad som kan ersättas som inkomstförlust när den skadelidande är företagare kommer att diskuteras vidare nedan i avsnitt 4 och 5.

3.3 Differensmetoden

Hur inkomstförlust för såväl förfluten tid som framtiden ska beräknas redogörs för i 5 kap 1 § 2 st SKL. Bestämmelsen beskriver en differensmetod som innebär att skadestånd för inkomstförlust ska motsvara skillnaden mellan två belopp. Det ena beloppet utgörs av den

³⁴ Kleineman & Schönning, *Ökad användning av schabloner i personskaderegleringen – ett förslag, Rapport till Whiplashkommissionen*. Det lyftes fram i rapporten att ett införande av schabloner skulle innebära ökad rättssäkerhet och trovärdighet, enhetlighet och skälighet, allmän acceptans och ett litet antal rättstvister, snabbhet i skaderegleringen och förbättrade anpassnings- och rehabiliteringsförutsättningar, samt ekonomisk effektivitet och bättre resursutnyttjande. Se s 7.

³⁵ SOU 2009:96 s 127.

³⁶ Prop 1975:12 s 147.

³⁷ Randquist m fl., *Ersättning vid personskada*, s 95.

³⁸ SOU 2009:96 s 142.

skadelidandes inkomst såsom den *sannolikt hade utvecklat sig* om skadan inte hade inträffat ("inkomstunderlaget"). Det andra beloppet utgörs av den inkomst den skadelidande faktiskt *har uppnått* eller *kan tänkas uppnå i sitt skadade skick*.³⁹ Från den differens som uppkommer mellan de två beloppen avräknas viss annan ersättning enligt 5 kap 3 § SkL (se vidare nedan avsnitt 3.7), varvid det belopp som återstår utgör skadeståndet för inkomstförlusten.

3.4 Ersättning för inkomstförlust i förfluten tid

Enligt 5 kap 1 § 2 st SKL ska ersättning för inkomstförlust för förfluten tid motsvara skillnaden mellan den inkomst som den skadelidande *skulle ha kunnat uppbära, om han inte hade skadats*, och den inkomst som han *trots skadan har eller borde ha uppnått*.

Vid fastställande av inkomstförlust för förfluten tid används en konkret beräkning av den faktiska förlusten.⁴⁰ För att bedöma vad den skadelidande *skulle ha kunnat uppbära om han inte skadats* tas således ledning av den utveckling som faktiskt har skett. Följaktligen beaktas den skadelidandes arbets- och inkomstförhållanden vid tiden för skadan, löneutvecklingen inom dennes yrke under den tid som förflutit mellan skadan och skadeståndsprövningen, samt dennes utsikter till ökade inkomster under samma tidsperiod.⁴¹

Eftersom de faktiska inkomstförhållandena vid skadetillfället ger en utgångspunkt för vad den skadelidande skulle haft för inkomst om inte skadan inträffat föreligger oftast inte några större problem vad gäller att beräkna inkomstförlusten för förfluten tid.⁴² Detta gäller i normalfallet för anställda, för den som bedriver verksamhet i eget företag kan bilden däremot vara mer problematisk (se vidare nedan avsnitt 4 och 5). För bland annat självständiga företagare kan därför en mer abstrakt bedömning behöva användas för förfluten tid.⁴³

Vid beräkning av vad den skadade *trots skadan har uppnått* tittas på tillgängliga uppgifter om vad han eller hon faktiskt har tjänat i sitt skadade tillstånd. Formuleringen "*trots skadan [...] borde ha uppnått*" i 5 kap 1 § 2 st SKL innebär att arbetsovilja eller underlåtenhet att göra det som rimligen kan krävas för att skaffa en godtagbar inkomst efter skadan kan beaktas till den skadelidandes nackdel vid beräkningen av skadeståndet. Detta följer av att den

³⁹ Prop 1975:12 s 149 f och Bengtsson & Strömbäck s 187 f.

⁴⁰ Roos s 145 och Hellner & Radetzki s 379.

⁴¹ Prop 1975:12 s 150.

⁴² Hellner & Radetzki s 379 f.

⁴³ Prop 1975:12 s 22. Propositionen hänvisar till "självständiga företagare" och det framgår inte om personer som driver aktieföretag omfattas av denna formulering. Oavsett kan uppmärksammas att företagare anses befinna sig i en speciell situation.

skadelidande har en allmän plikt att begränsa sin skada. Principen bör dock tillämpas endast undantagsvis i dessa situationer.⁴⁴

3.5 Ersättning för framtida inkomstförlust

Rätt till ersättning för framtida inkomstförlust föreligger vid invaliditet, det vill säga vid varaktig nedsättning av arbetsförmågan. Om ett invaliditetstillstånd redan har inträtt vid tiden för skadestandsprövningen ska reglerna om beräkning av framtida inkomstförlust däremot inte tillämpas vad gäller inkomstförlust som hänför sig till tiden före prövningen. För tiden som invalid före prövningen ska istället den konkreta beräkningsmetoden som redogjorts för ovan användas.⁴⁵

Stor betydelse vid beräkning av ersättning för framtida inkomstförlust har det ekonomiska invaliditetsbegreppet.⁴⁶ Begreppet innebär att ersättningen för inkomstförlust ska avse de försörjningsekonomiska konsekvenserna av skadan och i så stor utsträckning som möjligt motsvara den faktiska förlusten som den skadade lider.⁴⁷ Till skillnad från det medicinska invaliditetsbegreppet, som schematiskt utgick från den skadades procentuella medicinska invaliditet, möjliggör det ekonomiska invaliditetsbegreppet ett beaktande av den skadelidandes förmåga att trots skadan bereda sig en inkomst.⁴⁸ Det ekonomiska invaliditetsbegreppet visar likheter men är inte identiskt med det som tillämpas vid allmän försäkring samt vid arbetsskadeförsäkring (numera socialförsäkringen). I stor utsträckning kan det utredningsmaterial som använts vid prövning av rätten till ersättning ur socialförsäkringen användas även vid beräkning av rätten till skadestånd för framtida inkomstförlust.⁴⁹

När det gäller ersättning för framtiden blir beräkningen mer abstrakt och skönsmässig och måste i stor mån grunda sig på antaganden.⁵⁰ Av vikt är att en individualiserande bedömning ska användas när framtiden ska förutses och det sannolika inkomstbortfallet

⁴⁴ Prop 1975:12 s 151 och Hellner & Radetzki s 380.

⁴⁵ Prop 1975:12 s 103 f.

⁴⁶ Bengtsson & Strömbäck s 197.

⁴⁷ Prop 1975:12 s 50 och 150.

⁴⁸ Prop 1975:12 s 105 och Hellner & Radetzki s 382 och 398 f.

⁴⁹ Prop 1975:12 s 107, Hellner & Radetzki s 382 f och Bengtsson & Strömbäck s 201 f.

⁵⁰ Prop 1975:12 s 145 och Bengtsson & Strömbäck s 189.

beräknas.⁵¹ I motiven till skadeståndslagen framhålls även att det ska göras en så fullständig utredning som möjligt.⁵²

Även rätten till ersättning för framtida inkomstförlust framgår av 5 kap 1 § 1 st 2 p SKL. Vid bestämmandet av den framtida inkomstförlusten görs uppskattningar och antaganden om vad den skadelidande *skulle ha kunnat uppbära i framtiden om denne inte skadats*. Också vid denna bedömning är förhållandena före prövningstillfället av vikt, såsom den skadelidandes yrke och inkomstförhållanden vid skadetillfället. Det tillgängliga underlaget kan behöva korrigeras med hänsyn till antaganden om bland annat framtidsutvecklingen och konjunkturerna. Hänsyn bör inte tas till framtida penningvärdeförändringar eller till allmän standardhöjning i samhället som kan komma att inträffa.⁵³ Detta belopp jämförs sedan med vad den skadelidande *trots skadan kan beräknas komma att uppnå*. Att hänsyn vid denna bedömning ska tas till den skadelidandes individuella förhållanden framgår direkt av 5 kap 1 § 2 st SKL, vari stadgas att den inkomst som den skadelidande skulle ha kunnat uppbära om han inte hade skadats ska jämföras med den inkomst som denne kan beräknas komma att uppbära *genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till tidigare utbildning och verksamhet, omskolning eller annan liknande åtgärd samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter*.

3.6 Ersättning för intrång i näringsverksamhet

För egna företagare är även bestämmelsen i 5 kap 1 § 3 st SKL om ersättning för intrång i näringsverksamhet relevant. Genom att jämställa inkomstförlust med intrång i näringsverksamhet möjliggör lagrummet för egna företagare att utfå ersättning även för annat än vad som utgör inkomstförlust i egentlig mening.⁵⁴ Av lag och förarbete framgår dock i väldigt liten utsträckning vad ersättningsposten omfattar. Klart är att *kapitalförluster* som egna företagare kan drabbas av till följd av personskada ersätts. Det klassiska exemplet utgörs av den skadade lantbrukaren som måste sälja sina djur till underpris då tillsyn av dem inte kan ordnas. På grund av försäljningen får lantbrukaren därefter minskade inkomster. Hela denna förlust kan dock inte inordnas under begreppet inkomstförlust utan utgör delvis en

⁵¹ Hellner & Radetzki s 382. Den individuella linjen vidhölls vid 2001 års lagstiftning, se SOU 1995:33 s 332 f och prop 2000/01:68 s 21 f.

⁵² Prop 1975:12 s 107.

⁵³ Prop 1975:12 s 150.

⁵⁴ Prop 1975:12 s 155.

kapitalförlust. Regeln i nämnda lagrum möjliggör att ersättning för kapitalförlusten kan utgå i en sådan situation.⁵⁵

Ersättning enligt bestämmelsen anses vidare kunna utgå för kostnad för att anlita vikarie samt för försämrat resultat i mindre rörelser. Sammanfattningsvis kan sägas att ersättning för intrång i näringsverksamhet kan utgå för vissa speciella förluster som drabbar just företagare.⁵⁶ För att den skadelidande inte ska bli överkompenserad måste hänsyn tas till om ersättning för kostnader till följd av skadan redan har utgått enligt till exempel 5 kap 1 § 1 st 1 p eller 7 § 2 p SKL.⁵⁷

Vad gäller ersättning för framtida intrång i näringsverksamhet är rättsläget än mer oklart.⁵⁸ Frågan huruvida ersättning för lönekostnad för anställning av ersättare under resten av den skadelidandes yrkesverksamma liv kan utgå enligt bestämmelsen om intrång i näringsverksamhet har dock besvarats nekande i en tingsrättsdom. Tingsrätten konstaterade att den skadelidande istället bör överväga att avveckla rörelsen om skadan medfört bestående hinder att fortsätta verksamheten.⁵⁹

Tredjemansproblematiken aktualiseras emellanåt vid bedömningen av huruvida en kostnad eller förlust kan ersättas som intrång i näringsverksamhet. Det är därför av vikt att reda ut vem, närmare bestämt den skadelidande eller dennes företag, förlusten drabbar. Vidare måste adekvat kausalitet föreligga för att ersättning ska utgå.⁶⁰ Eftersom aktiebolagsägaren och aktiebolaget utgör två skilda subjekt aktualiseras tredjemansproblematiken när den skadelidande bedriver verksamhet i aktiebolag och bolaget drabbas av förluster eller kostnader till följd av personskadan. Se vidare nedan under avsnitt 4.2.2 angående egna företagare och avsnitt 5.3 om förluster och kostnader som drabbar aktiebolag.

3.7 Samordning med andra förmåner

Vid sjukdom och olycksfall ger socialförsäkringen det grundläggande skyddet för kostnader och inkomstbortfall i form av sjukpenning, aktivitetsersättning, sjukersättning och livränta. Vid arbetsskada erhålls ett kompletterande skydd från arbetsskadeförsäkringen. Dessa

⁵⁵ Prop 1975:12 s 155 f, Hellner & Radetzki s 381 och Randquist m fl. s 144.

⁵⁶ Hellner & Radetzki s 381, Bengtsson & Strömbäck s 195, Radetzki, *Praktisk skadeståndsbedömning*, s 58 och 66 ff samt Roos s 146. Se NJA 1934 B 984 där en skadad lantbrukare fick ersättning med belopp som ungefär motsvarade hans beräknade kostnader för att anlita extra arbetskraft under sjuktiden.

⁵⁷ Radetzki, *Praktisk skadeståndsbedömning*, s 66 f.

⁵⁸ Tullberg NFT 3/2002 s 228.

⁵⁹ Se Stockholms Tingsrätt dom 2011-02-21 i mål nr T 16263-09. Angående frågan om avveckling av rörelse, se Tullberg s 229 ff.

⁶⁰ Bengtsson & Strömbäck s 196 och Randquist m fl. s 144.

förmåner avräknas från skadeståndet enligt 5 kap 3 § 1 p SKL.⁶¹ Enligt andra punkten i samma lagrum ska även sjuklön, pension eller annan periodisk ersättning avräknas om förmånen betalas av den skadades arbetsgivare eller på grund av en försäkring som utgör anställningsförmån. Kollektiv pensionsförsäkring och individuell tjänstepensionsförsäkring är exempel på sådana förmåner som avräknas. Endast anställda, delägare i aktiebolag och kommanditdelägare i kommanditbolag kan få tjänstepension. Ägare av enskild firma och delägare i handelsbolag samt komplementärer i kommanditbolag kan inte få tjänstepension utan kan endast teckna privat pensionsförsäkring. Sådana privata pensionsförsäkringar innehåller dock i stort sett samma villkor som individuella tjänstepensionsförsäkringar.⁶² Ersättning från försäkringar som den skadelidande själv har bekostat avräknas inte från skadeståndet.⁶³

3.8 Beviskrav

Bevisbördan för att en skada har uppkommit och dess konsekvenser vilar på den skadelidande. I normalfallet ska de åberopade förhållandena *styrkas* eller *visas*, vilket innebär att full bevisning krävs. Inom personskaderätten används dock olika beviskrav beroende på vad som ska bevisas.⁶⁴ Vid bestämmandet av ersättning för inkomstförlust finns ett antal rättsfall som klargör hur beviskravet ser ut i frågor som rör inkomstförlustens beräkning. I NJA 2007 s 461 var den skadelidande arbetslös och hävdade att han som oskadad skulle ha haft ett visst arbete. Vad gäller beviskravet i detta avseende uttalade Högsta Domstolen att det är tillräckligt att det framstår som *sannolikt* att den som vid tillfället för olyckan var arbetslös skulle ha fått ett visst arbete om skadan inte hade inträffat. Att det generellt sett är tillräckligt att den skadelidande gör sannolikt att han eller hon skadan förutan skulle ha erbjudits och accepterat ett visst arbete tydliggjordes i en dom från Svea Hovrätt.⁶⁵ I en annan hovrättsdom klargjordes vidare att beviskravet sannolikt även anses gälla den inkomst den skadelidande påstår att han eller hon skulle ha haft om skadan inte skulle ha inträffat.⁶⁶ Efter nämnda domar

⁶¹ Hellner & Radetzki s 372.

⁶² Prop 1994/95:229 s 10. Inget nämns om de som bedriver verksamhet i enkelt bolag, men de torde omfattas av samma regler som enskild firma, handelsbolag och komplementärer. Se även Roos s 26 f.

⁶³ Randquist m fl. s 71.

⁶⁴ Randquist m fl. s 53 f.

⁶⁵ Svea Hovrätt dom 2008-12-09 i mål T 4154-08.

⁶⁶ Svea Hovrätt dom 2009-09-07 i mål T 9966-08.

har samtliga ordföranden i Trafikskadenämnden bestämt sig för att enbart tillämpa beviskravet *sannolikt* i frågor som gäller hur inkomstförlust ska bestämmas.⁶⁷

3.8.1 35 kap 5 § rättegångsbalken

För det fall att en fråga om beräkning av ersättning för inkomstförlust är uppe till prövning i domstol finns en regel som möjliggör en skönsmässig uppskattning av inkomstförlustens storlek. Om full bevisning om skadans storlek inte alls eller endast med svårighet kan föras får domstolen enligt 35 kap 5 § rättegångsbalken (RB) uppskatta skadan till ett skäligt belopp. Bestämmelsen ska inte tolkas som att den möjliggör en nedsättning av skadeståndsbeloppet efter skälighet, utan full ersättning för skadan ska utgå.⁶⁸ I doktrinen har diskuterats vad 35 kap 5 § RB egentligen innebär. Härvid har framförts att bestämmelsen kanske snarare ger domstolen möjlighet att sänka beviskravet än att uppskatta vad som utgör ett skäligt belopp.⁶⁹

3.9 Skadeståndsrättens förhållande till skatterätten

Det skadestånd som ersätter en förlorad inkomst beskattas på samma sätt som den förlorade inkomsten skulle ha beskattats.⁷⁰ Huvudregeln i svensk rätt är en skatteneutral bruttometod som innebär att beskattningens inverkan på nettoinkomsten inte ska påverka skadeståndets storlek; civilrättsliga förhållanden bedöms utan hänsyn till skatteeffekten.⁷¹ I praxis har dock vissa undantag från denna huvudregel tillåtits. En sjöman vars inkomster före skadan beskattades med sjömansskatt fick i NJA 1995 s 13 sitt skadestånd fastställt till ett belopp som beaktade att skadeståndet utsattes för den vanliga, högre, inkomstbeskattningen. Högsta Domstolen anförde att sjömannen genom skadan förlorat sin skattemässigt gynnade ställning och att skillnaderna i beskattning efter skadan måste beaktas för att principen om att den skadelidande ska försättas i samma ekonomiska situation som om skadan aldrig inträffat ska kunna uppnås. Högsta Domstolen ansåg att det fanns starka skäl att jämställa den minskning av den skadelidandes inkomst som beskattningen orsakade med inkomstförlust. Även i NJA 2008 s 1177 beaktades vid bestämmandet av skadestånd för inkomstförlust de skattemässiga fördelar den skadelidande hade före jämfört med efter skadan. För att uppnå principen om full

⁶⁷ Randquist m fl. s 57 f.

⁶⁸ SOU 2009:96 s 127 f.

⁶⁹ Nordh SvJT 1994 s 81 ff.

⁷⁰ Andersson, *Skattekonsekvensers relevans vid skadeståndsbestämningen*, avsnitt 1.

⁷¹ Hellner & Radetzki s 384.

ersättning måste alltså i vart fall större skillnader i beskattning beaktas.⁷² Högsta Domstolen har emellertid slagit fast att förlust av skattereduktion för arbetsinkomst - jobbskatteavdrag - inte kan ersättas genom skadestånd för inkomstförlust (Högsta Domstolen dom 2010-12-28 i mål T 5211-09).

4 Beräkning av inkomstförlust vid personskada för företagare

En undersökning har visat att de vanligaste förlustposterna hos egna företagare är intäktsbortfall, vikarieutgifter och nedgång i vinst.⁷³ Detta torde gälla även då verksamheten bedrivs i aktiebolag. Följaktligen uppstår i huvudsak två alternativa situationer då en egen företagare drabbas av personskada men förväntas kunna återgå till arbetet i verksamheten; rörelsen ligger helt eller delvis nere på grund av företagarens arbetsförmåga (utan ersättare), alternativt; rörelsen fortsätter under sjuktiden genom att ersättare utför de normala arbetsuppgifterna.⁷⁴ Även detta torde gälla när verksamheten bedrivs i aktiebolag. I det följande kommer att belysas i vilken utsträckning skadestånd enligt 5 kap 1 § SKL utgår beroende på vilken företagsform verksamheten bedrivs i.

4.1 Huvudregeln för aktiebolagsägare

Den som bedriver verksamhet i aktiebolag ska enligt huvudregeln behandlas som en vanlig anställd vid beräkningen av inkomstförlust vid personskada.⁷⁵ Detta innebär att det är dennes lön som ska ligga till grund för beräkningen av inkomstunderlaget och därmed inkomstförlusten. Ledning vid skaderegeringen kan således hämtas från riktlinjer angående vanliga löntagare.⁷⁶

Vilket underlag som behövs för en fullgod bedömning av inkomstförlusten beror på sjuktidens längd. Om sjuktiden endast motsvarar sjuklöneperioden är den skadades lönebesked för sjukperioden tillräckligt underlag. Är sjuktiden längre måste en noggrannare

⁷² Bengtsson & Strömbäck s 208 f.

⁷³ Roos s 147 med hänvisning till en undersökning genomförd i Danmark. Undersökningens resultat torde vara detsamma i Sverige idag, vilket bekräftas av att Bengtsson & Strömbäck hänvisar till samma undersökning, se deras s 195.

⁷⁴ Randquist m fl. s 141.

⁷⁵ Bengtsson & Strömbäck s 195 och Randquist m fl. s 131 och 134 f.

⁷⁶ Randquist m fl. s 131 och s 134 f.

utredning av inkomstunderlaget göras. I sådana fall kan kompletteringar behövas, till exempel med den skadelidandes deklARATIONER eller utdrag ut Skatteverkets inkomstlängd för de senaste två åren. För tillgång till dessa uppgifter krävs inte fullmakt. Från Skatteverket kan, om fullmakt erhållits, även beställas en årlig sammanställning av kontrolluppgifter och inkomstkällor före taxering (så kallad ”Databild 155”).⁷⁷ Den skadades inkomstuppgifter före skadan jämförs sedan med uppgifter om den skadades inkomster efter skadan. Härvid inhämtas uppgifter om lönen efter skadan, besked från Försäkringskassan om utbetald sjukpenning, aktivitets- eller sjukersättning och livränta samt besked från AFA och andra avtalsförsäkringar om utbetald ersättning.⁷⁸

Ett lågt löneuttag i ett aktiebolag innebär ett lågt skadestånd för inkomstförlust; att verksamheten i bolaget gått med vinst och att det finns resurser i bolaget som inte återspeglar sig i löneuttaget ska enligt huvudregeln inte beaktas vid bestämmandet av inkomstförlusten. Inte heller ska kostnader eller förluster som drabbar aktiebolaget beaktas. Viss öppning för undantag från dessa regler finns emellertid enligt NJA 1975 s 275 (”tandläkarfallet”). I rättsfallet hade en tandläkare som arbetade i aktiebolag enligt avtal med bolaget rätt till bolagets årliga vinst som lön (tantiem). Trots att skadevållaren invände att skadan utgjorde en icke-ersättningsgill tredjemansskada gav Högsta Domstolen tandläkaren rätt till ersättning för det uteblivna tantiemet. Se vidare nedan under avsnitt 5 för en mer utförlig diskussion kring vad rättsfallet kan sägas innebära.

4.2 Huvudregeln för ägare av andra typer av företag

När verksamhet bedrivs i enskild firma eller enkelt bolag utgör bolaget inte en juridisk person, och ägaren (ägarna i enkelt bolag) är personligen ansvarig för bolagets skulder med all sin egendom. Inkomsten från verksamheten utgör inkomst av näringsverksamhet och beskattas hos ägaren, inte hos bolaget. Bedrivs verksamheten i handelsbolag utgör bolaget en juridisk person, men delägarna svarar ändå personligt och solidariskt för bolagets skulder. Även inkomst från näringsverksamhet i handelsbolag beskattas hos delägarna.⁷⁹

⁷⁷ Randquist m fl. s 91 samt 134 f.

⁷⁸ SOU 2009:96 s 142.

⁷⁹ Randquist m fl. s 132 f.

4.2.1 Verksamhetens ojusterade resultat

När den som bedriver verksamhet i enskild firma, enkelt bolag eller handelsbolag drabbas av personskada är det inte lönen som är central för beräkningen av inkomstförlusten. I dessa bolagsformer är det nämligen verksamhetens resultat som utgör ”lönen”.⁸⁰ Istället är det *verksamhetens ojusterade resultat* som används som underlag vid bedömningen av inkomstförlusten. Bolagets ojusterade resultat är rörelsens resultat före bokslutsdispositioner, och det är således inte det skattemässigt redovisade resultatet som är relevant. Detta innebär att det är verksamhetens resultat *före* skattemässiga avsättningar, som avsättning periodiseringsfond, expansionsfond och räntefördelning, som är relevant.⁸¹

För att kunna fastställa företagets ojusterade resultat måste den skadades inkomstdeklaration samt fullständiga rörelsebilagor för företaget begäras in från Skatteverket. För en mer detaljerad bild måste även resultat- och balansrapporterna begäras in från företagaren alternativt från dennes revisor om sådan finns. Underlaget bör inhämtas för i vart fall tre år tillbaka i tiden från skadan.⁸²

Förutsatt att den skadade förväntas kunna återgå till sitt arbete i företaget finns två olika modeller för att bestämma inkomstförlusten; täckningsbidragsmodellen och ersättarmodellen. För båda dessa modeller är det verksamhetens ojusterade resultat som är utgångspunkten vid beräkningen av inkomstförlusten.⁸³ All ersättning som lämnas ska tas upp som en intäkt i rörelsen, och ersättningen bör sättas in på ett konto som är anslutet till rörelsen och inte på den skadades privata konto. Företagaren betalar själv in skatter och sociala avgifter (egenavgifter). Om invaliditet inträder tillämpas inte täckningsbidragsmodellen eller ersättarmodellen (se nedan avsnitt 4.2.1.3).⁸⁴

4.2.1.1 Täckningsbidragsmodellen

När rörelsen helt eller delvis ligger nere på grund av företagarens arbetsoförmåga utan att någon ersättare sätts in tillämpas täckningsbidragsmodellen. Modellen innebär att ersättning lämnas för resultatbortfall i verksamheten samt för verksamhetens fasta kostnader. Täckningsbidraget kan beskrivas som rörelsens intäkter minus de rörliga kostnaderna, eller

⁸⁰ Lundén, *Aktiebolag. Skatt ekonomi och juridik*, s 16.

⁸¹ Randquist m fl. s 137 ff. För mer information kring skattemässiga avsättningsmöjligheter se även Skatteverket, *Skatteregler för enskilda näringsidkare*, <http://www.skatteverket.se/download/18.70ac421612e2a997f85800053805/29515.pdf>

⁸² Randquist m fl. s 142.

⁸³ Randquist m fl. s 137.

⁸⁴ Randquist m fl. s 150.

som rörelsens resultat före skattemässiga justeringar och egenavgifter plus ersättning för fasta kostnader.

Exempel:

Som oskadad:

Rörelsens intäkter: 600 000
Rörliga kostnader: 300 000
Täckningsbidrag: 300 000

Som skadad:

Rörelsens intäkter: 400 000
Rörliga kostnader: 200 000
Täckningsbidrag: 200 000

På grund av skadan uppstår en täckningsbidragsförlust med 100 000 kronor (300 000 – 200 000). Denna förlust ersätts med avdrag för samordningsförmåner.⁸⁵

Resultatbortfallet i verksamheten beror alltså på att den skadade ägaren inte har kunnat utföra något arbete, och detta resultatbortfall utgör ersättningsgill inkomstförlust. Genom att ersättas för täckningsbidragsförlusten försätts den skadade i liknande ekonomisk situation som om skadan aldrig hade inträffat.⁸⁶ Att ersätta fasta kostnader torde vara något som egentligen inte är ersättningsgillt genom skadestånd, men denna ordning föreskrivs ändå eftersom den skadade annars kan komma efter med fasta kostnader, något som är till nackdel även för försäkringsbolaget.⁸⁷

4.2.1.2 Ersättarmodellen

I vissa fall är det möjligt att anlita en ersättare som utför den skadades arbetsuppgifter under sjuktiden. Detta är en fördel eftersom det möjliggör att verksamheten kan hållas igång. Genom att ersättning lämnas för ersättarens bruttolön inklusive socialavgifter och semesterersättning kompenseras den skadade för kostnaden som uppstår för bolaget för att anlita ersättaren. Hur länge ersättning kan utgå enligt ersättarmodellen beror på om och när den skadade förväntas kunna återgå till sitt arbete i verksamheten.⁸⁸ I praktiken ska ersättarmodellen innebära att den skadades verksamhet kan drivas vidare precis som vanligt, varför det inte uppstår någon inkomstförlust för bolaget. De kostnader som bolaget åsamkats

⁸⁵ Randquist m fl. s 141 ff. Samordning sker med sjukpenning, uppräknad med hänsyn till att den är befriad från egenavgifter (använd faktor 1,3) och eventuella andra försäkringsersättningar.

⁸⁶ Som exempel från praxis kan nämnas NJA 1945 s 197 där en restaurangägare som var borta från arbetet under en månad på grund av personskada erhöll ersättning för förlorad arbetsinkomst som berodde på att vinsten i verksamheten under sjuktiden blivit mindre än vinsten för motsvarande tid åren innan skadan.

⁸⁷ Randquist m fl. s 142.

⁸⁸ Randquist m fl. s 143. Avdrag från ersättningen görs för samordningsförmåner; härvid räknas den sjukpenning som utgått upp med faktor 1,3 eftersom den inte är belagd med egenavgifter. Mellanskillnaden plus kompensation för egenavgifter (använd faktor 1,3) utgår som skattepliktig intäkt till rörelsen.

på grund av att vikarie anlitas, och som innebär att bolagets rörelseresultat minskar, ersätts genom skadestånd. Sammantaget innebär detta att den skadade försätts i samma ekonomiska situation som om skadan inte hade inträffat.

4.2.1.3 Ersättning under invaliditetstid

Om den skadlidande skadats så allvarligt att ekonomisk invaliditet anses föreligga uppkommer frågan om avveckling av bolaget. Eventuell framtida inkomstförlust kompenseras i sådant fall enligt differensmetoden. Verksamhetens ojusterade resultat multiplicerat med 0,77 (schablon för reducering av egenavgifter) minus samordningsförmåner utgör i sådant fall inkomst före skadan. Ersättningen lämnas som skattepliktig inkomst av tjänst med 30 % skatteavdrag.⁸⁹

4.2.2. Ersättning för intrång i näringsverksamhet

Av avsnitt 4.2.1 ovan har framgått att skadestånd för inkomstförlust under akut sjuktid för den som bedriver verksamhet i annan företagsform än aktiebolag utgår antingen som ersättning för rörelseförlusten i bolaget eller som ersättning för vikariekostnader. Det som ersätts som inkomstförlust enligt 5 kap 1 § 1 st 2 p SKL synes således vara samma poster som kan ersättas enligt bestämmelsen om intrång i näringsverksamhet i 5 kap 1 § 3 st SKL (jfr ovan avsnitt 3.6). Att intrång i näringsverksamhet i den praktiska hanteringen ofta bedöms som inkomstförlust har även yttrats i litteraturen och av domstol.⁹⁰ Det förekommer emellertid även att intäktsbortfall i bolag ersätts som just intrång i näringsverksamhet.⁹¹ Även vid invaliditet kan ersättning utgå för intrång i näringsverksamhet, till exempel om en butiksinnehavare vid avvecklingen tvingas sälja sin butik till underpris.⁹²

När frågan om ersättning för intrång i näringsverksamhet aktualiseras uppkommer som ovan nämnts (avsnitt 3.6) även tredjemansproblematiken eftersom endast intrång som drabbar den skadade ersätts. I förarbetena till skadeståndslagen finns inte någon vägledning gällande denna gränsdragning och även praxis talar tyst på området. Klart är att intrång som drabbar den som bedriver verksamhet i enskild firma drabbar den skadade ägaren eftersom ägaren och

⁸⁹ Randquist m fl. s 144.

⁹⁰ Bengtsson & Strömbäck s 196. Se även Falu Tingsrätt dom 2006-12-19 i mål T 1299-03.

⁹¹ Se Göta Hovrätt dom 2011-06-23 i mål B 3319-10. Målet behandlade en misshandlad man som hade rätt till skadestånd för personskada. Mannen bedrev verksamhet i enskild firma och det intäktsbortfall som drabbade firman på grund av mannens skada ersattes som intrång i näringsverksamhet.

⁹² Randquist m fl. s 144.

den enskilda firman är samma person med samma ekonomi.⁹³ Bedrivs verksamheten i enkelt bolag eller handelsbolag kan tredjemansproblematiken uppstå i vissa situationer. Om makar bedriver verksamhet i enkelt bolag och den skadade maken inte kan fortsätta i verksamheten med följd att hela verksamheten måste avvecklas betraktas den andre makens förlust av sitt arbete som en icke-ersättningsgill tredjemansskada. Även om handelsbolaget är en juridisk person uppstår inte tredjemansproblematiken på samma sätt som när det gäller aktiebolag. Eftersom delägarna i ett handelsbolag är personligt betalningsansvariga för bolagets skulder drabbas de nämligen direkt av bolagets förluster. Men om den skadades partner i handelsbolaget indirekt lider förluster eller kostnader på grund av skadan är dessa inte ersättningsgilla.⁹⁴

4.3 Bolagsformens betydelse för vad som ersätts

Vad gäller andra företagsformer än aktiebolaget är det som framgått företagets resultat före och efter skadan som är relevant vid beräkningen av skadeståndet för inkomstförlust. När den skadade bedriver verksamhet i aktiebolag är dock bolagets resultat och hur det påverkas av skadan ointressant; endast dennes löneuttag ska enligt huvudregeln ligga till grund för beräkningen av skadeståndet. Vidare föreligger en skillnad i att skadeståndet då den skadade bedriver verksamhet i annan företagsform än aktiebolag utbetalas till företaget medan skadeståndet för aktiebolagsägaren betalas till denne personligen.⁹⁵

De skillnader i storlek på skadestånd för inkomstförlust som - om huvudregeln gällande aktiebolagsägare tillämpas - kan uppkomma beroende på i vilken bolagsform verksamheten bedrivs kan illustreras med hjälp av följande förenklade exempel:

Exempel 1. Verksamheten bedrivs i aktiebolag: N.N., som bedriver konsultverksamhet drabbas av personskada och kan på grund av skadan inte återvända till sitt arbete på 12 månader. Åren före skadan var företagets genomsnittliga vinst 700 000 kr per år. N.N. har dock av olika anledningar endast tagit ut 15 000 kr i månadslön. Han brukar även ta ut utdelning ur bolaget som enbart beskattas i inkomstslaget kapital. På grund av skadan minskar vinsten i bolaget till 100 000 kr. N.N. kan därför inte ta ut någon utdelning vid årets slut.

⁹³ Hörlin, *Peronskadereglering. Egna företagare*, s 24. Se även Göta Hovrätt dom 2011-06-23 i mål B 3319-10.

⁹⁴ Randquist m fl. s 148 f.

⁹⁵ När invaliditet föreligger betalas emellertid ersättningen ut som inkomst av tjänst även till den som bedrivit verksamhet i enskild firma, enkelt bolag eller handelsbolag (se ovan not 88).

N.N. erhåller skadestånd för inkomstförlust med $15\ 000\ \text{kr} \times 12\ \text{månader} = 180\ 000\ \text{kr}$. Någon ersättning för den uteblivna utdelningen eller för att vinsten i bolaget sjunkit från 700 000 kr till 100 000 kr utgår däremot inte.

Exempel 2. Verksamheten bedrivs i enskild firma, enkelt bolag eller handelsbolag: N.N., som bedriver konsultverksamhet drabbas av personskada och kan på grund av skadan inte återvända till sitt arbete på 12 månader. Åren före skadan var företagets genomsnittliga vinst 700 000 kr per år och de rörliga kostnaderna 350 000 kr. På grund av skadan minskar vinsten i bolaget till 100 000 kr. De rörliga kostnaderna är efter skadan 50 000 kr.

N.N. erhåller skadestånd för inkomstförlust - beräknat enligt täckningsbidragsmodellen - med 300 000 kr ($(700\ 000 - 350\ 000) - (100\ 000 - 50\ 000)$).

Exemplen och siffrorna är påhittade och förenklade. Exemplen visar dock att trots att verksamheten som bedrivs är samma typ av verksamhet, trots att vinsten före skadan och minskningen av vinsten efter skadan är densamma får den som bedriver verksamhet i aktiebolag 220 000 kr ($300\ 000 - 180\ 000$) mindre i skadestånd än den som driver verksamhet i annan företagsform.

5 Aktiebolagsägarens särställning

5.1 Intressegemenskap mellan ägare och bolag

Även om den som äger och arbetar i aktiebolag betraktas som anställd i bolaget är denne samtidigt företagsägare. Intressegemenskapen mellan ägaren och aktiebolaget kan dock vara mer eller mindre utpräglad och detta arbete tar endast sikte på de situationer där intressegemenskapen är påtaglig. En första förutsättning för detta bör vara att aktiebolaget definieras som ett fåmansbolag i inkomstskattelagens mening, vilket förutsätter fyra eller färre delägare.⁹⁶ Eftersom det i fåmansbolag kan finnas upp till fyra delägare är det inte säkert att en sådan intressegemenskap som avses i detta arbete alltid föreligger bara för att bolaget klassificeras som ett fåmansbolag. Intressegemenskapen får istället anses vara som mest påtaglig i enmansaktiebolag där aktierna är kvalificerade.⁹⁷ En annan förutsättning för att

⁹⁶ 57 kap 2 § inkomstskattelag (IL).

⁹⁷ Aktierna är kvalificerade när delägaren är aktivt verksam i aktiebolaget, vilket är fallet när denne (eller någon närstående till denne) är eller har varit verksam i betydande omfattning i företaget någon gång under de senaste

intressegemenskap i det avseende som här avses ska vara vid handen bör vara att aktiebolaget ska vara ägarens huvudsakliga inkomstkälla. Påtaglig intressegemenskap måste även anses föreligga då ägaren gått i borgen för aktiebolagets skulder.

För att starta bolaget har ägaren varit tvungen att tillskjuta aktiekapital till bolaget. För närvarande krävs 50 000 kr i aktiekapital, men fram till och med mars 2010 krävdes 100 000 kr.⁹⁸ För att starta upp bolaget kan ägaren således ha varit tvungen att tillskjuta hela, eller en stor del, av sina besparingar. Det borde följaktligen vara uppenbart att särskilt den som är ensamägare har ett stort ekonomiskt intresse i hur aktiebolagets verksamhet utvecklas. De förluster ensamägaren gör borde således vara skyddsvärda. Aktiebolaget och ägaren är juridiskt sett två skilda subjekt, men frågan uppkommer om denna åtskillnad alltid bör upprätthållas vid beräkning av skadestånd för inkomstförlust när det föreligger en påtaglig intressegemenskap mellan ägare och bolag.

Inom skatterätten riktades under 1970-talet kritik mot vad som kallades ”[...] den civilrättsliga fiktionen att två skilda subjekt föreligger, nämligen ägaren och bolaget.”⁹⁹ Det ifrågasattes att aktiebolaget och ägaren ska behandlas helt fristående från varandra, trots att de ekonomiskt sett framstår som en enhet. Uppdelningen mellan bolaget och ägaren ansågs bara utgöra en illusion.¹⁰⁰ Det ansågs även vara uppenbart att det i praktiken inte föreligger någon väsentlig skillnad mellan en rörelse bedriven i aktiebolag och en rörelse bedriven i enskild firma. Denna insikt har även lett till införandet av reglerna om låneförbudet och aktiekapital i ABL, vilka syftar till att bolagets medel ska vara tillgängligt för ägaren endast under vissa förutsättningar. Det har vidare anförts att lagstiftningen på civilrättens och skatterättens område bör samordnas för att praktiska och ändamålsenliga regler ska kunna skapas. För att hänsyn ska kunna tas till den reella innebörden av faktiska och rättsliga förhållanden måste formalistiska synsätt genombrytas.¹⁰¹ Denna kritik, som visserligen hade att göra med beskattningsfrågor, kan anses sätta fingret på frågan om det i alla avseenden – särskilt när det gäller enmansbolag - är ändamålsenligt att upprätthålla den formella distinktionen mellan aktiebolag och ägare.

fem åren, eller när denne någon gång under de senaste fem beskattningsåren varit verksam i ett annat fämansföretag som bedriver samma eller likartad verksamhet (57 kap 4 § IL). Att vara verksam i betydande omfattning innebär att delägarens eller den närståendes arbetsinsats har stor betydelse för vinstgenereringen i bolaget. Se Lundén s 323 ff.

⁹⁸ Regeringen, *Sänkt krav på aktiekapital för privata bolag*, <http://www.regeringen.se/sb/d/5328/a/134424>

⁹⁹ SOU 1975:54 s 159.

¹⁰⁰ SOU 1975:54 s 159 f.

¹⁰¹ SOU 1975:54 s 162 f.

5.2 Inkomstmässiga avvägningar

Efter att aktiebolagets vinst har beskattats med bolagsskatt på för närvarande 26,3 %¹⁰² kan ägaren till bolaget själv välja om han vill ta ut vinsten som lön, utdelning eller som kapitalvinst via en försäljning av bolagets aktier.¹⁰³ Beroende på hur vinsten tas ut tillämpas olika skattesatser. Lön beskattas i inkomstslaget tjänst vilket för inkomståret 2011 innebär att inkomster upp till 395 600 kr beskattas med i genomsnitt 32 %¹⁰⁴, inkomster mellan 395 601 kr och 560 900 kr är utsatta för en marginalsatt på 52 % och att det för inkomster över 560 900 kr utgår statlig inkomstskatt med 57 %.¹⁰⁵ Samma skattesatser tillämpas på inkomst av näringsverksamhet för den som bedriver verksamhet i enskild firma, enkelt bolag eller handelsbolag.¹⁰⁶ Aktieutdelning och kapitalvinster för aktiebolagsägare beskattas emellertid i viss utsträckning i inkomstslaget kapital, vilket till viss del innebär ett lägre skatteuttag (se vidare nedan avsnitt 5.2.2).

Det kan således innebära ekonomiska fördelar att tillgodogöra sig värdet i sitt aktiebolag - till viss del - på andra sätt än genom att ta ut vanlig månadslön, varför det är förståeligt att den som bedriver verksamhet i aktiebolagsform gör vissa avväganden som innebär att denne inte tar ut all ersättning för sin arbetsprestation som lön.¹⁰⁷ Speciellt för den som har en årsinkomst över 395 600 kr är det skattemässigt fördelaktigt att ta ut en del av ersättningen ur aktiebolaget som utdelning.

Nedan följer en mer genomförlig behandling av hur de inkomstmässiga avväganden som aktiebolagsägare gör kan påverka hur stor ersättning som erhålls vid personskada. Härvid har reglerna om tredjemansskada stor betydelse eftersom den skadade ägaren och aktiebolaget är två skilda rättsliga subjekt. Tredjemansproblematiken kommer emellertid att diskuteras mer djupgående i avsnitt 5.3 om inkomstförluster och kostnader som drabbar aktiebolaget. För att

¹⁰² 65 kap 10 § IL.

¹⁰³ Sandström & Svensson, *Fåmansföretag. Skatteregler och skatteplanering*, s 12.

¹⁰⁴ Skatteverket, *Kommunala skattesatser 2011*,

<http://www.skatteverket.se/privat/skatter/arbeteinkomst/vadblirskatten/skattetabeller/kommunalaskattesatsermmunder2011/omskattesatser.4.5e79ffa112cae76ec6c800035.html>

¹⁰⁵ Skatteverket, *Belopp och procentsatser. När ska man betala statlig inkomstskatt och hur hög är den?* (privatpersoner),

<http://www.skatteverket.se/svarpavanligafragor/privat/beloppochprocent/privatbeloppfaq/narskamanbetalastatliginkomstskattochhurhogarden.5.10010ec103545f243e8000166.html>

¹⁰⁶ Skatteverket, *Belopp och procentsatser. När ska man betala statlig inkomstskatt och hur hög är den?* (företag och organisationer),

<http://www.skatteverket.se/foretagorganisationer/svarpavanligafragor/beloppochprocentsatser/foretagbeloppfaq/narskamanbetalastatliginkomstskattochhurhogarden.5.18e1b10334ebe8bc8000118150.html>

¹⁰⁷ I det så kallade optikerfallet (NJA 1975 s 533) motsvarade optikerns löneuttag endast en tredjedel av normal optikerlön. Istället för att ta ut normal stor lön förvaltade optikern mervärdet i bolaget för att i framtiden själv kunna dra nytta av tillväxten. Se Andersson, *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, s 120.

visa på om det föreligger några skillnader mellan ”hur man ska göra” och ”hur man gör” kommer yttranden från Trafikskadenämnden samt intervjuer med skadereglerare på försäkringsbolag att redogöras för.

5.2.1 Tantiem

Tantiem är ett lönetillägg till ägare och delägare av aktiebolag som arbetar i bolaget. Tantiem syftar till att nollställa eller sänka bolagets resultat och utgör med andra ord en resultatreglerande lön. Anledningen till att låta nollställa eller sänka bolagets resultat är vanligtvis att undvika att bolaget beskattas för vinsten. Avsättning för tantiemet görs bland personalkostnaderna i företagets räkenskaper per bokslutsdagen, och bolaget får göra avdrag för kostnaden vid taxeringen för det beskattningsår då avsättningen gjorts. Ägaren eller delägaren som har rätt till tantiemet beskattas för detta när bolagsstämman fastställer balans- och resultaträkningen, vilket i praktiken oftast betyder att beskattningen av tantiemet skjuts framåt ett år.¹⁰⁸

Frågan om tantiem ingår i inkomstunderlaget och således kan ligga till grund för beräkningen av skadestånd för inkomstförlust uppkom i det så kallade tandläkarfallet (NJA 1975 s 275).

En skadad tandläkare skulle enligt sitt anställningsavtal med aktiebolaget (som ägdes av hans fru) erhålla bolagets årliga vinst som ersättning för sin arbetsprestation, det vill säga som tantiem. På grund av tandläkarens personskada kunde bolaget inte bedriva någon verksamhet, varför bolaget inte fick in några inkomster. Detta innebar att det vid årets slut inte fanns någon vinst i bolaget som tandläkaren kunde ta ut som tantiem. På grund av det uteblivna tantiemet led tandläkaren en ekonomisk förlust jämfört med före skadan. Skadevållaren hävdade att det var aktiebolaget, inte tandläkaren, som lidit skadan och ansåg därför att skadan var en icke-ersättningsgill tredjemansskada. Eftersom anställningsavtalet mellan bolaget och tandläkaren tillerkände den senare bolagets vinst som tantiem ansåg Högsta Domstolen dock att det var tandläkaren och inte bolaget som lidit en förlust till följd av skadan; någon tredjemansskada förelåg således inte. Högsta Domstolen uttryckte att de i målet aktuella inkomsterna måste anses utgöra arbetsinkomster oavsett om de betecknas som lön, tantiem eller annat.

¹⁰⁸ Sandström & Svensson s 198 f och Lundén s 276.

Genom rättsfallet är det klarlagt att även förlust av tantiem kan ses som inkomstförlust i skadeståndslagens mening. Men var det existensen av anställningsavtalet som var avgörande i rättsfallet? Eller att inkomstförlusten ansågs ha drabbat tandläkaren direkt och att det därför inte förelåg någon tredjemansskada? Eller krävs att båda dessa förutsättningar är vid handen? Svar på frågorna har sökts i den praktiska skaderegleringen (se nedan avsnitt 5.2.4).

5.2.2 Vinsten tas ut som inkomst av kapital

På grund av den särskilda situation som föreligger i ett fåmansaktiebolag, där delägarna kan välja hur de vill tillgodogöra sig bolagets vinst, gäller särskilda skatteregler för aktieutdelning och kapitalvinst i fåmansaktiebolag.¹⁰⁹ Syftet med dessa regler är att förhindra att pengar kan tas ut som lågbeskattad utdelning eller kapitalvinst istället för normalbeskattad lön.¹¹⁰

De särskilda skattereglerna innebär att man för fåmansaktiebolag skiljer mellan kvalificerade och inte kvalificerade aktier. Är aktierna *inte* kvalificerade är skatten på utdelning och kapitalvinst för onoterade aktiebolag 25 %.¹¹¹ Eftersom denna uppsats främst behandlar helägda enmansaktiebolag där ägaren är den som utför det huvudsakliga arbetet i bolaget torde aktieinnehavet uteslutande vara kvalificerat. Detta innebär att utdelningen, beroende på dess storlek, beskattas till viss del som inkomst av kapital och till viss del som inkomst av tjänst.¹¹² Upp till 127 750 kr, det så kallade gränsbeloppet,¹¹³ beskattas utdelningen i inkomstslaget kapital med 20 % (30 % av 2/3 av utdelningen). Om utdelningen överstiger gränsbeloppet beskattas den överstigande delen som inkomst av tjänst.¹¹⁴ Samma regler gäller för kapitalvinst på kvalificerade aktier.¹¹⁵

Genom att utdelning över gränsbeloppet beskattas som inkomst av tjänst uppstår en progressiv beskattning av arbetsinkomster även vad gäller den som äger och arbetar i fåmansaktiebolag. Reglerna motiveras av likformighets- och rättviseskäl och utgångspunkten

¹⁰⁹ Prop 1990/91:54 s 218. Se även Lundén s 322 f och 345.

¹¹⁰ Prop 1989/90:110 s 467 ff. Se även Sandström & Svensson s 12 och Lundén s 345.

¹¹¹ 42 kap 15a § IL.

¹¹² 57 kap 20 § IL.

¹¹³ Det angivna gränsbeloppet avser inkomstår 2011/taxeringsår 2012. Se Skatteverket, *Belopp och procent – inkomstår 2011/taxeringsår 2012, Gränsbelopp*,

<http://www.skatteverket.se/privat/skatter/beloppiprocent/2011.4.6eb1f7eb12c507b23b780005839.html#Gransbelopp>

¹¹⁴ Eftersom uppsatsen huvudsakligen behandlar enmansaktiebolag har jag utgått från att den så kallade ”förenklingsregeln” har använts vid bestämmandet av gränsbeloppet. För vidare information om gränsbeloppet och redogörelse för beräkning av gränsbeloppet enligt den så kallade ”huvudregeln” se Skatteverket, *Regler för fåmansföretag – taxeringsår 2011*,

<http://www.skatteverket.se/fordigsomar/foretagare/delagareifamansforetag.4.1cf57160116817b9766800074.html>

¹¹⁵ 57 kap 21 § IL.

är att - vid samma faktiska arbetsinkomst och samma faktiska kapitalinkomst - den som äger och arbetar i fåmansaktiebolag ska utsättas för samma skatteuttag som en arbetstagarare som äger aktier i ett börsnoterat bolag.¹¹⁶

I tandläkarfallet anförde Högsta Domstolen att de i målet aktuella inkomsterna måste anses utgöra arbetsinkomster oavsett om de betecknas som lön, tantiem eller annat. Denna formulering utesluter inte i sig att även utdelning skulle kunna utgöra arbetsinkomst och därmed ersättas genom skadestånd. Enligt den handbok som försäkringsbranschens utbildningsinstitut IFU årligen ger ut kan utdelningen emellertid inte ersättas ur skadeståndet. Det anförs härvid att aktieutdelning beskattas som inkomst av kapital.¹¹⁷ Den tolkning som IFU ger uttryck för skulle betyda att Högsta Domstolen i tandläkarfallet endast åsyftade arbetsinkomster som utgör inkomst av tjänst. Rimligtvis borde emellertid åtminstone utdelning över gränobeloppet som beskattas som inkomst av tjänst kunna läggas till grund för beräkningen av inkomstförlusten.

För den som har ett obefintligt eller lågt löneuttag och istället regelbundet brukar ta ut aktieutdelning eller annars erhålla kapitalvinster under gränobeloppet kan det synsätt som IFU ger uttryck för leda till att den skadelidande överhuvudtaget inte anses lida någon ersättningsgill inkomstförlust, trots att dennes ekonomiska situation efter skadan förvärrats jämfört med före densamma. Eftersom den skadelidande istället för att ta ut utdelning eller kapitalvinst hade kunnat ta ut en högre lön uppkommer frågan ifall det ändå inte är rimligt att beakta den ersättning som den skadelidande tagit ut som inkomst av kapital. Frågan uppkommer huruvida en principiell uppdelning mellan inkomst av tjänst och inkomst av kapital verkligen bör upprätthållas, samt i vilken mån den upprätthålls i praktiken.

5.2.3 Vinsten sparas i bolaget

En snarlik problematik uppkommer då ägaren av ett aktiebolag väljer att ta ut en låg lön, alternativt ingen lön alls, för att spara vinsten i bolaget, exempelvis i syfte att sälja bolaget och erhålla en högre kapitalvinst. I ett nystartat bolag kan löneuttaget vara lågt eller obefintligt om ägaren vill minimera kostnaderna; i bolagets uppbyggnadsskede kanske alla resurser måste gå till att bygga upp ett varumärke, skaffa en kundkrets med mera. Som nämnts är huvudregeln att endast det faktiska löneuttaget kan ligga till grund för beräkningen av inkomstförlusten. Frågan om inkomstförlusten, med hänsyn till att det finns ett uppbyggt

¹¹⁶ Prop 1990/91:54 s 218 f.

¹¹⁷ Randquist m fl. s 135.

värde i bolaget, kan beräknas till ett högre belopp än vad som framkommer av det faktiska löneuttaget har emellertid besvarats jakande i en dom från Göta Hovrätt som här refereras.¹¹⁸

Den skadelidande, som bedrev verksamhet i helägt aktiebolag, hade åren närmast före skadan haft inkomster av tjänst som varierade mellan 160 000 kr och 230 000 kr. På grund av en trafikolycka blev han helt arbetsförmögen. Den skadelidande yrkade att inkomstförlusten borde beräknas på hans *förvärvsförmåga* vid tiden för olyckan och inte på hans taxerade inkomst i anslutning till olyckan. Anledningen till detta var att han före skadan inte tagit ut full lön ur aktiebolaget. Anledningen till detta var i sin tur att han ville behålla en del av värdet av sitt arbete i bolaget för att kunna få en högre köpeskilling då han strax före olyckan sålde bolaget. Detta värde hade, enligt den skadelidande, i normalfallet återspeglat sig i en högre lön och därmed en högre taxerad inkomst.

Enligt försäkringsbolaget kunde kapitalvinsten som den skadelidande gjorde när han sålde aktierna i sitt företag inte inräknas i dennes inkomster åren före skadan. Istället skulle inkomstförlusten enligt försäkringsbolaget bestämmas utifrån den skadelidandes taxerade inkomst för åren före skadan. Enligt försäkringsbolaget skulle det vara mycket tveksamt att i sammanhanget jämställa värdet av försålda aktier i bolaget med arbetsinkomster. Försäkringsbolaget hänvisade även till att den som äger och driver ett eget aktiebolag och låter en del av verksamhetens resultat stå kvar i bolaget gör ett val som innebär en kapitalplacering, och en sådan kapitalplacering torde alltid innebära ett visst mått av risktagande. Försäkringsbolaget gjorde även gällande att det är förlust av arbetsinkomst och inte förlust av kapitalinkomst som ska ersättas enligt 5 kap 1 § SKL.

Eftersom den skadelidande bedrev egen näringsverksamhet ansåg Jönköpings tingsrätt att dennes framtida inkomstmöjligheter inte lät sig bedömas med någon större exakthet. Tingsrätten ansåg därför att det fanns skäl att tillämpa 35 kap 5 § RB. För att få en historisk belysning av den skadelidandes inkomstförhållanden under åren före skadan ansåg tingsrätten att det var mest relevant att studera hans inkomst av tjänst såsom den upptagits i hans självdeklarationer. Tingsrätten anförde emellertid att det *även måste vägas in att den skadelidande innan skadan underlåtit att ta ut lön från det bolag som han avyttrade innan skadan*. Enligt tingsrätten kunde bolaget säljas med en inte oansenlig vinst eftersom den skadelidande låtit kapital stå kvar i aktiebolaget istället för att ta ut lön. Tingsrätten höll med försäkringsbolaget om att en sådan investering alltid är förenad med vissa risker, men att det ändå gav vid handen att *den skadelidandes intjänandeförmåga något översteg de redovisade beloppen avseende inkomst av tjänst*. Tingsrätten bestämde den skadelidandes årliga inkomstförlust till 300 000 kr. Hovrätten fann inte anledning att göra någon annan bedömning än tingsrätten.

¹¹⁸ Göta Hovrätt dom 2004-10-29 i mål T 2838-03.

I rättsfallet har det uppbyggda kapitalvärdet i ett bolag den skadelidande innehade före olyckan räknats in i dennes inkomstunderlag och därmed beaktats vid fastställandet av inkomstförlusten. Det formella synsättet, där ägaren ses som anställd och bolaget som tredje man, har således fått ge vika för avvägningar som i större mån beaktar den skadelidandes intressen.

5.2.4 Den praktiska skaderegleringen

5.2.4.1 Trafikskadenämnden

Hur inkomstmässiga avväganden som vidtagits av ägare till enmansaktiebolag ska behandlas vid bestämmandet av ersättning för inkomstförlust har berörts av Trafikskadenämnden. Ett fall behandlar en läkare som bedrev verksamhet i helägt aktiebolag (dotterbolag i helägd koncern) och som enligt avtal med bolaget var berättigad till hela rörelseöverskottet efter bokslutsdispositioner som aktieutdelning.

Den skadelidande gjorde gällande att verksamheten skulle ha genererat högre omsättning om skadan aldrig inträffat och att löneuttaget skulle kunnat ha varit nästan dubbelt så stort som det varit innan skadan. Intyg från företagets revisor åberopades som stöd för hur stort löneuttaget hade kunnat vara. Försäkringsbolagets åsikt var att den skadelidandes faktiska inkomster åren före skadan utgör inkomstunderlaget. Att den skadelidande före skadan avstått från att ta ut rörelseöverskottet för att istället stärka kapitalet i bolaget utgjorde enligt försäkringsbolaget inte disponibelt löneutrymme. Försäkringsbolaget gjorde även gällande att aktiebolaget efter skadan redovisade högre rörelseöverskott än före skadan och att den skadelidande även efter skadan kunnat ta ut rörelseöverskottet i enlighet med avtalet. Att aktiebolaget visat goda resultat och gett ett överskott utgjorde enligt försäkringsbolagets mening en kapitalvinst som realiserats den dag företaget likvideras eller säljs.

Trafikskadenämnden konstaterade att utredningen i ärendet visade att den skadelidande även efter skadan hade haft möjlighet att ta ut bolagets rörelseöverskott i enlighet med avtalet mellan honom och bolaget. Enligt nämnden föreföll det vidare som om den skadelidande haft möjlighet att ta ut ett större överskott efter olyckan än han gjorde innan olyckan, men att han hade avstått från detta av skäl som han inte med tillräcklig grad av sannolikhet hade visat berodde på omständigheter hänförliga till trafikolyckan. Nämnden ansåg därför att den

skadelidande fick anses vara tillräckligt kompenserad genom sina inkomster från lön och övriga faktiska inkomster och förordade därför inte någon ersättning för inkomstförlust.¹¹⁹

Uppgörelse mellan den skadelidande och försäkringsbolaget är i dagsläget inte träffad och den skadelidande har stämt bolaget.¹²⁰

Ett annat yttrande behandlade frågan om förlust av kapitalvinst kan ersättas som inkomstförlust.

Den skadelidande bedrev verksamhet med affärsidéer, innovationer och utveckling av produkter. Verksamheten bedrevs tillsammans med en kompanjon i två aktiebolag och den skadelidande ägde en del av aktierna i bolagen. Den skadelidande hade inte tagit ut någon lön ur bolagen utan istället erhållit kapitalinkomster genom försäljning av aktier eller varor. Dessa inkomster hade beskattats som inkomst av kapital. Eftersom han inte tagit ut någon lön hade Försäkringskassan fastställt hans SGI till 0 kr, vilket inneburit att han inte tillerkänts någon arbetsskadelivränta.

Den skadelidande gjorde gällande att han genom sitt arbete skapat värden i aktiebolagen och att han som oskadad skulle ha fortsatt med det och därigenom kunnat få kapitalinkomster vid en försäljning av aktierna i bolagen. På grund av skadan kunde han dock inte arbeta i samma omfattning som före skadan, varför han skulle gå miste om framtida inkomster av kapital. Den skadelidande gjorde gällande att hans heltidsarbete som oskadad kunde värderas till 18 000 kr i månaden efter skatt och att samma belopp därför skulle utgöra inkomstunderlag vid beräkning av ersättningen för inkomstförlust. Försäkringsbolaget invände att förlust av kapitalinkomst inte är ersättningsgill enligt trafikskadelagen och skadeståndslagen och att någon skadebetingad inkomstförlust därför inte förelåg.

Trafikskadenämnden gjorde bedömningen att eventuella minskade inkomster för aktiebolagen på grund av den skadelidandes skada utgör icke-ersättningsgill tredjemansskada. Vidare anförde nämnden att det för övrigt inte med någon säkerhet kunde sägas hur stor skadan kunde antas bli, varför det inte gick att bedöma vilken verkan skadan fick på aktiernas värde. Den förlust som den skadelidande eventuellt kunde komma att drabbas av vid en försäljning av aktierna eller i form av minskad eller utebliven kapitalinkomst hade enligt nämnden emellertid inte (heller) ett sådant typiskt eller förutsebart orsakssamband (adekvat kausalitet) med skadan att den kunde berättiga till ersättning. Någon ersättning för inkomstförlust förordades således inte.¹²¹

¹¹⁹ Trafikskadenämndens yttrande Dnr 3871-2008, 2009-01-26.

¹²⁰ Telefonintervju med Per Sjögren, Folksam. Se vidare nedan avsnitt 5.2.4.2.

¹²¹ Trafikskadenämndens yttrande Dnr 1288-2001, 2003-05-12.

I ett ärende om omprövning höjde Trafikskadenämnden försäkringsbolagets förslag med hänsyn till aktiebolagets vinstmarginal och omsättningsökning under åren.

Den skadelidande bedrev verksamhet i helägt aktiebolag med en anställd. Inget avtal fanns upprättat mellan den skadelidande och aktiebolaget. Efter skadan inträdde hel arbetsoförmåga. Den skadelidande yrkade ersättning med 280 000 kr per år med hänsyn till företagets ökade omsättning och positiva vinstutveckling. Till stöd för sitt påstående åberopade den skadelidande ett utlåtande från bolagets revisor. Försäkringsbolaget gjorde gällande att en del av den ökade vinsten använts för aktieutdelning till den skadelidande och att det inte var troligt att denne tänkt höja sitt löneuttag. Bolaget gjorde därför gällande att inkomstunderlaget borde fastställas till ett genomsnitt av den lön som betalats ut till den anställde i bolaget, som övertagit den skadelidandes arbete i produktion. Trafikskadenämnden ansåg emellertid att utredningen gav tillräckligt stöd för ett antagande att den skadelidande, i sitt arbete som företagsledare i eget företag, och med beaktande av bolagets vinstmarginal och omsättningsökning, skulle ha försett sig med en högre inkomst än vad bolagets förslag grundades på.¹²²

5.2.4.2 Försäkringsbolagen

Enligt Länsförsäkringar är grunden för bedömningen av inkomstunderlaget lönen som den skadelidande de facto tagit ut, och det är ett val man gör om man tar ut en lägre lön av olika skäl. Tantiem ingår normalt inte i inkomstunderlaget eftersom tantiemet inte är riktigt som inkomst, samtidigt som det är en viss belöning för arbetet. Tantiem utgör å andra sidan inte heller utdelning. Förutsättningarna att ta med ett tantiem i inkomstunderlaget är större än när det gäller utdelning. Uppkommer problematiken i skaderegleringen begär Länsförsäkringar in anställningsavtalet mellan bolaget och den skadelidande och ser vad som står i det. Finns det inte något sådant avtal tittar de på hur det sett ut åren innan skadan; om den skadelidande även tidigare år tagit ut tantiem är det rimligt att han eller hon tänkt fortsätta att göra det, och tantiemet kan i sådana fall vägas in i inkomstunderlaget även om något avtal inte finns.

Även vad gäller utdelning anser Länsförsäkringar att grundsynen är att det är lönen som den skadelidande faktiskt har tagit ut som är relevant, och att det är ointressant vilken inkomst som denne haft möjlighet att ta ut. Ibland kan de dock göra en annan bedömning i det enskilda fallet, beroende på förutsättningarna som är för handen. När det gäller utdelning finns det olika förhållningssätt och det är oklart hur man ska göra. Enligt ett resonemang tittar man på

¹²² Trafikskadenämndens yttrande Dnr 2487-2001, 2004-03-24 och telefonintervju med Anette Hagstad, Trafikskadenämnden.

vilken lönsamhet som finns i bolaget och vilket löneutrymme som finns, och det är detta som man utgår från som en form av inkomstunderlag. Enligt ett annat resonemang beaktas inte lönsamheten i bolaget eller löneutrymmet, utan det är den faktiska lönen som är relevant, och man har gjort ett val om man tar ut utdelning istället för lön. Det senaste Länsförsäkringar har fått höra är att de ska tillämpa det andra resonemanget. Vad gäller situationen att den skadelidande vill spara vinsten i bolaget anser Länsförsäkringar att grundsynen är att kapital som står inne i bolaget tillhör bolaget och inte ägaren, varför huvudregeln är att ersättning inte ges för förlust av kapital.

Skaderegleraren säger även att den som har en enskild firma har ett bättre skydd än den som bedriver verksamhet i aktiebolag. Den senare har gjort ett val då denne valt aktiebolagsformen och denna bolagsform ger vissa fördelar.¹²³

If poängterar att det inte finns några givna svar eller regler när det gäller företagare. De gör en helhetsbedömning där de även tittar på hur den skadelidande gjort åren innan skadan. Något avtal mellan bolaget och den skadelidande krävs inte heller enligt If för att ersättning för tantiem ska kunna utgå, utan mer relevant är att titta på hur personen i fråga har gjort flera år tillbaka i tiden. Den skadelidande måste dock visa hur han eller hon skulle ha gjort framöver om skadan inte hade inträffat. På If kan ersättning lämnas för att den skadelidande får ut mindre vinst från företaget efter skadan, men det beror på hur det ser ut i företaget och hur den skadelidande har gjort åren innan skadan.¹²⁴

Folksam tillämpar ett mer strikt synsätt. Även om de poängterar att det är ”lite knepigt” med fåmansaktiebolag så hänvisar de till att skadeståndslagen stadgar att ersättning ska lämnas för inkomstförlust. När den skadade bedriver verksamhet i aktiebolag tittar de därför på löneförlusten precis som de gör när den skadade är en vanlig anställd. Annan förlust än löneförlust anses ha drabbat aktiebolaget och ersätts inte eftersom bolaget är tredje man. Om verksamhet bedrivs i annan företagsform än aktiebolag kan de dock hjälpa till i rörelsen för att hålla bolaget flytande. Överskottet i andra bolag än aktiebolag ses då som lönen och är det som ligger till grund för beräkningen av inkomstförlusten.

Även vad gäller utdelning är Folksam restriktiva. De påpekar att det är vanligt att aktiebolagsägare väljer att ta ut utdelning, men att de bara ersätter inkomstförlust och inte förlust av kapital. Som stöd för detta tillvägagångssätt hänvisar de till att dessa frågor prövats i nämnder och domstol. Skaderegleraren som intervjurats uppger även att Folksam just nu är

¹²³ Telefonintervju med Martin Engdahl, Länsförsäkringar Göteborg och Bohuslän.

¹²⁴ Telefonintervju med Richard Parkvik, If.

stämda av en skadelidande som vill ha ersättning för utebliven utdelning. Folksam välkomnar en domstolsprövning av frågan.¹²⁵

Trygg Hansa behandlar den som bedriver verksamhet i enmansbolag på ett likartat sätt som den som bedriver verksamhet i enskild firma eller handelsbolag. Vid skaderegleringen tittas inte bara på vad den skadelidande tagit ut i lön utan även på tänkbart löneutrymme. Är den skadelidande ägare av ett enmansbolag beaktas detta, vilket innebär att den skadelidande inte enbart betraktas som anställd.

Den intervjuade skaderegleraren på Trygg Hansa har inte stött på att ersättning begärs för förlust av tantiem. Försäkringsbolaget är dock inte främmande för att utge ersättning för förlorad utdelning. En rimlighetsbedömning görs i varje enskilt fall. I denna bedömning ingår att undersöka hur den skadelidande tagit ut utdelning historiskt sett och hur resultatet i bolaget såg ut före skadan. De tittar på bolagets egna kapital för att avgöra om det finns pengar i bolaget och på om bolaget har genererat vinst innan skadan, är så fallet är det rimligt att anta att den skadelidande även skadan förutan tänkt ta ut ersättning som utdelning och i sådana fall kan ersättning för den uteblivna utdelningen utgå. Vid bestämmandet av inkomstförlusten måste man jobba med hypoteser varför det är viktigt att den skadelidande kan styrka sina krav, vilket alltid är enklare om skrivna kontrakt finns.¹²⁶

5.3 Inkomstförluster och kostnader som drabbar aktiebolaget

Även om tredjemansproblematiken är vid handen när det gäller inkomstförluster och kostnader som drabbar aktiebolag har det framhållits i doktrinen att det kan uppstå tvivel om vad som gäller i vissa fall som gränsar mellan direkt skada och tredjemansskada. Som exempel anges det fall att den skadade är anställd i enmansaktiebolag som ägs av den skadade själv eller av någon närstående till denne. Det medges att det i sådana fall kan vara oklart om skadan ska anses ha drabbat den skadelidande eller aktiebolaget.¹²⁷ Om den skadade ägaren kan identifieras med aktiebolaget och därigenom bli bärare av aktiebolagets förlust motsvarar ägarens (den direkt skadelidandes) ersättningsanspråk aktiebolagets (tredje mans) förlust. Den skadelidande och bolaget betraktas då som en enhet där den ekonomiska förlusten går vägen

¹²⁵ Telefonintervju med Per Sjögren, Folksam. Se även ovan avsnitt 5.2.4.1: Trafikskadenämndens yttrande Dnr 3871-2008, 2009-01-26.

¹²⁶ Telefonintervju med Gunnar Wibeck, Trygg Hansa.

¹²⁷ Hellner & Radetzki s 361.

över den skadelidandes egna bolag. Samhörigheten mellan ägaren och bolaget innebär att förlusten under sådana förutsättningar kan omfattas av skadevållarens skadeståndsansvar.¹²⁸

Vidare anses det att så kallade transformerade tredjemansskador i princip skulle kunna ersättas. En sådan tredjemansskada föreligger när tredje man drabbas av en förlust till följd av annans person- eller sakskada och tredje mans förlust ersätts av den direkt skadelidande. Eftersom den direkt skadelidande genom betalningen står för tredje mans förlust har tredjemansskadan transformerats till en kostnad som beror på den initiala skadan. Denna kostnad kan vara ersättningsgill förutsatt att den direkt skadelidande varit skyldig att ersätta tredje man.¹²⁹ Så skulle kunna vara fallet om ägaren till ett aktiebolag på grund av förluster i bolaget som beror på ägarens personskada tvingas uppfylla ett borgensåtagandet för bolagets skulder.

Ett fall av identifikation var vid handen i tandläkarfallet (NJA 1975 s 275).

Tredjemansproblematiken var aktuell genom skadevållarens invändning att inkomstbortfallet drabbat aktiebolaget. Att bolagets inkomstbortfall i sin tur lett till att tandläkarens inkomst från bolaget minskade kunde enligt skadevållaren inte föranleda en annan bedömning. Högsta Domstolen konstaterade att inkomstbortfallet - på grund av innehållet i anställningsavtalet mellan aktiebolaget och tandläkaren - inte medfört förlust eller minskad vinst för bolaget utan istället lett till en motsvarande minskning av tandläkarens inkomster från bolaget.

Avgörande för utgången i målet var antagligen anställningsavtalet som innebar att tandläkaren kunde identifieras med aktiebolaget och därigenom bli bärare av den inkomstförlust som primärt drabbade bolaget.¹³⁰ Domstolen behandlade inte frågan ifall förlusten kunde ersättas som intrång i näringsverksamhet. Eftersom inkomstförlusten primärt drabbade aktiebolaget skulle det emellertid kunna anföras att det Högsta Domstolen i praktiken gjorde var att ge tandläkaren ersättning för intrång i näringsverksamhet.

NJA 1975 s 533 (”optikerfallet”) behandlade frågan huruvida ersättning vid personskada kan utgå för en kostnad som drabbat aktiebolaget.

En optiker som bedrev verksamhet i sitt helägda aktiebolag drabbades av personskada. För att

¹²⁸ Andersson, *Skyddsändamål och adekvans*, s 564, Andersson, *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, s 103 ff och Radetzki, *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, s 57 ff. Andersson bekräftar sina tidigare framförda synpunkter i *Tredjemansskador – belysning av motiven för huvudregeln och undantagen*, avsnitt 4.3.

¹²⁹ Andersson, *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, s 89 ff och Radetzki, *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, s 57 f.

¹³⁰ Radetzki, *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, s 59 och Hellner & Radetzki s 361.

inte behöva lägga ned verksamheten under sjukskrivningsperioden anställde optikern en vikarie. Optikern yrkade ersättning, förutom för utebliven lön, för de kostnader som aktiebolaget haft för vikarien. Optikern yrkade ersättning för kostnaden som inkomstförlust (enligt 5 kap 1 § 1 st 2 p SkL) med påståendet att vikariekostnaden minskat bolagets värde, vilket lett till motsvarande förmögenhetsminskning hos honom själv. Tingsrätten, vars dom fastställdes av Högsta Domstolen, konstaterade att det i målet inte visats att optikern på grund av åtagande eller annars hade att ansvara för kostnaderna som bolaget haft för vikarien. Optikern ansågs därför inte ha någon självständig rätt till skadestånd vad gällde nämnda kostnader.

Inte heller i detta rättsfall behandlades frågan om kostnaden, istället för att utgöra en inkomstförlust för optikern, kunde ersättas som intrång i näringsverksamhet. Att optikerfallet bedömdes annorlunda än tandläkarfallet har ansetts bero på att optikern inte hade en sådan relation till bolaget att han kunde ses som bärare av vikariekostnaden.¹³¹ Att märka är dock att det i doktrinen anförts att tandläkar- och optikerfallet utgör svaga stöd för generaliseringar.¹³² Likaså har framförts att fallen ”komplicerar tolkningarna” vad gäller tredjemansproblematiken i aktiebolag.¹³³

Frågan om ersättning vid personskada kan utgå för inhyrning av personal när den skadade bedriver verksamhet i aktiebolag har även behandlats kort i en brottmålsdom. Hovrätten gav inte rätt till ersättning med hänvisning till att den skadelidande inte kunnat visa på vilket sätt eller i vilken omfattning merkostnaderna för aktiebolaget skulle ha drabbat honom. Hovrätten gjorde härvid en hänvisning till tandläkarfallet och optikerfallet.¹³⁴ Goda skäl talar emellertid för att sådana kostnader borde ersättas. Genom att ta in en ersättare minskar ägaren antagligen förlusterna eftersom de fasta kostnaderna inte blir onödiga om en ersättare håller igång verksamheten.¹³⁵

I NJA 1990 s 585 (inkassofallet) behandlades inte ersättning enligt skadeståndslagen utan enligt inkassolagen, men då fallet behandlar skadestånd för uteblivna intäkter och ökade kostnader för aktiebolag är det ändå av intresse i sammanhanget.

En ensam ägare till ett aktiebolag drabbades på grund av en mot honom riktad konkursansökan av personskada i form av psykiskt lidande, vilket ledde till sjukskrivning. Han gjorde gällande att konkursansökan utgjorde en otillbörlig inkassoåtgärd och yrkade ersättning för

¹³¹ Radetzki, *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, s 59 f.

¹³² Hellner & Radetzki s 362 och Andersson, *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, s 107.

¹³³ Randquist m fl. s 146.

¹³⁴ Svea Hovrätt dom 2010-12-22 i mål 6530-10.

¹³⁵ Andersson, *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, s 108 och 330.

inkomstförlust baserad på minskningen av aktiebolagets bruttovinst, kostnader för dröjsmålsräntor, bolagets förlust av goodwill samt bolagets kostnader för hans extra arbete för att återskapa förtroendet hos kunder och leverantörer. Den skadelidande hävdade att hans egen förlorade inkomst motsvarade bolagets förluster, eftersom verksamhet bedrevs i ett av honom själv helägt aktiebolag. Skadevållaren invände att skadorna drabbat bolaget och således var icke-ersättningsgilla tredjemansskador.

Såväl tingsrätten som hovrätten tillerkände den skadelidande ersättning för inkomstförlust baserad på minskningen av aktiebolagets bruttovinst samt kostnader för extra arbete. Vidare gavs han rätt till ersättning för att han själv fått betala dröjsmålsräntor och amortering på ett bolagets lån som han gått i personlig borgen för. I hovrätten framgick att den skadade inte hade något skriftligt avtal med bolaget om sin lön, men att han muntligen avtalat med bolaget att han skulle ta ut hela bolagets vinst som lön. Vad gäller goodwillförlusten – han hade sålt verksamheten för ett pris som understeg vad han köpt den för – ansåg tingsrätten att någon sådan förlust inte var styrkt eftersom det kunde ha funnits många skilda orsaker till att försäljning skedde till underpris. Hovrätten instämde i tingsrättens bedömning. Högsta Domstolen meddelande inte prövningstillstånd för dessa frågor, utan prövade endast frågan om inkassoåtgärd var för handen.

Mycket kan sägas om hur såväl underinstanserna som Högsta Domstolen hanterade – eller rättare sagt *inte* hanterade – den problematik dessa frågor väcker. Tredjemansproblematiken berördes knappt, vilket har kritiserats i litteraturen.¹³⁶ Vad gäller goodwillförlusten kan påpekas att försäljning till underpris är en sådan kapitalförlust som enbart kan ersättas som intrång i näringsverksamhet (se ovan avsnitt 3.6). Anmärkningsvärt är således att domstolarna överhuvudtaget inte behandlade frågan om ersättning för intrång i näringsverksamhet kan utgå när verksamheten bedrivs i aktiebolag, utan domskälen stannade vid ett konstaterande att det inte var styrkt att försäljningen skett till underpris. Det framgår inte av domen om vikt lades vid att ägaren gått i borgen för bolagets skulder. Även om så skett kan det enbart förklara varför ersättning utgick för kostnaderna som hade med bolagets lån att göra; det förklarar inte varför ersättning utgick för den minskade vinsten i bolaget.

Kritik kan, och har, även riktats mot det muntliga avtal som gjordes gällande i målet och antagligen hade betydelse för utgången däri. Anledningen till att ett sådant avtal åberopades berodde sannolikt på utgången i tandläkar- respektive optikerfallet. I inkassofallet hade avtal ingåtts mellan å ena sidan den skadelidande ägaren i egenskap av anställd och å andra sidan

¹³⁶ Henning s 815.

den skadelidande i egenskap av representant för aktiebolaget. Det har rätteligen framförts att även om två subjekt (ägaren och bolaget) föreligger, och ägaren således formellt inte ingår ett avtal med sig själv, kan muntliga avtal endast ingås mellan olika parter som har förmåga att yttra sig muntligt.¹³⁷

Av intresse är hur utgången i optikerfallet och i nämnda mål 6530-10 från Svea Hovrätt hade blivit om det mellan ägaren och aktiebolaget funnits ett avtal liknande det i tandläkar- och inkassofallet. I allmänhet har emellertid kravet på att den skadelidande ska ha avtalat ”med sig själv” att direkt få ut hela bolagets vinst ifrågasatts. Uppställandet av ett sådant krav har ansetts vara alltför formellt när den skadelidande ägaren ändå slutligen är den som får bära de ekonomiska verkningarna av aktiebolagets skada. Det relevanta borde istället var att det föreligger identifikation mellan den skadelidandes och tredje mans intressen. Att märka härvid är att anledningen till att avtal fanns i tandläkarfallet var att tandläkarens fru och inte tandläkaren själv ägde samtliga aktier i bolaget.¹³⁸ Identifikationen - eller intressegemenskapen - mellan skadelidande och tredje man är dock än mer närvarande när det till skillnad från i tandläkarfallet är den skadelidande själv som äger alla aktier i bolaget.

I ett tingsrättsmål yrkade en skadelidande ersättning för förlust av investerat kapital i aktiebolaget. Tingsrätten konstaterade att kapitalförluster kan ersättas enligt skadeståndslagen, men berörde inte frågan huruvida sådan förlust kan ersättas när verksamheten bedrivs i aktiebolag. Istället anförde tingsrätten att det exempel på kapitalförluster som anges i förarbetena (försäljning av kreatur till underpris) inte är jämförbart med situationen i det fall som var för handen. Tingsrätten konstaterade vidare att det är vanligt att företagare av olika skäl förlorar pengar som de har investerat i bolag.¹³⁹ Det verkar inte som att utgången i målet berodde på att verksamheten bedrevs i aktiebolag, utan snarare på att investerat kapital inte ersätts för företagare i allmänhet.

Henning har uttryckt att det finns övervägande skäl att nyansera synen på tredjemansskador och i vissa fall medge att innehavaren av ett enmansaktiebolag får skadestånd för förlust som uppstått i bolaget. Enligt Henning är det även en rättssäkerhetsfråga, eftersom få företagare inser vilka konsekvenser valet av företagsform kan få för rätten till skadestånd. Henning formulerar sin undantagsregel för enmansbolag som att ägaren tillerkänns ersättning för bolagets förlust om det finns en *stor intressegemenskap* mellan honom och bolaget. Att Högsta Domstolen jämställt en näringsidkare som använder en

¹³⁷ Andersson, *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, s 107.

¹³⁸ Andersson, *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, s 119 f.

¹³⁹ Värmlands Tingsrätt dom 2007-12-10 i mål T 5457-05.

byggnad med ägaren till den elkabel som försörjer byggnaden, därför att elkabelns ägare också äger byggnaden i fråga, talar enligt Henning för att även ensamägaren av ett aktiebolag borde kunna jämföras med bolaget.¹⁴⁰ Även Kleineman har uttryckt att det i vissa fall kan finnas goda skäl att identifiera formellt fristående rättssubjekt vid bedömningen av rätten till ersättning.¹⁴¹ Andersson anser att det finns goda skäl för ersättningskrav som baseras på äganderätten till ett närstående aktiebolag; det är ägaren som drabbas av skadan eftersom aktiebolaget är en del av den skadelidandes förmögenhet.¹⁴² Andersson beskriver även ordningen där åtskillnad görs mellan ägarens och bolagets skada som en paradox:

”Förmögenhetsförlusten till följd av den direkt skadelidande bolagsmannens personskada är förmedlad över ett bolag som inte kan kräva skadestånd för egen räkning. Bolaget är alltså tredje man och har inget sådant intresse i den skadelidande att det kan få skadestånd. Då denna tredjemansförlust reflekteras i bolagsmannens förmögenhet skulle man kunna se honom som en andre tredje man i förhållande till den förste tredje mannen. Men i denna situation där andre tredje man och den direkt skadelidande är samma person leder förvägrad tredjemansersättning till en *paradox*: Enligt huvudregeln nekas tredje man skadestånd och detta anspråk ska i stället bara stå öppet för den direkt skadelidande. Nu nekas den senare skadestånd enligt samma regel som säger att han är den exklusivt ersättningsberättigade!”¹⁴³

Även på lagstiftningsområdet har uppmärksammats att aktiebolag kan åsamkas betungande kostnader på grund av anställds personskada. En utredning har föreslagit att det i skadeståndslagen ska införas en rätt till skadestånd för arbetsgivaren (här: aktiebolaget) för den sjuklön och de arbetsgivaravgifter som utbetalats. Rätten till skadestånd för arbetsgivaren skulle förutsätta att sjuklönen och avgifterna utbetalats till anställd som drabbats av personskada som grundar rätt till skadestånd. Förslaget skulle innebära ännu ett undantag till principen att tredjemansskador inte ersätts.¹⁴⁴ Som skäl för en sådan ändring har bland annat framförts att sjuklönekostnader kan utgöra en särskilt kännbar förlust för just småföretagare. Det påpekades i utredningen att arbetsgivaren kan åsamkas även andra kostnader på grund av arbetstagarens skada, men att det låg utanför det aktuella uppdraget att behandla frågor om

¹⁴⁰ Henning s 815 f.

¹⁴¹ Kleineman, *Ren förmögenhetsskada*, 191 f.

¹⁴² Andersson, *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, s 119. Andersson hänvisar även till tysk rätt där ersättningskrav grundande på äganderätten till ett aktiebolag har godtagits av domstol. Se vidare s 111 ff.

¹⁴³ Citat Andersson, *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, s 120. Se även dennes *Skyddsändamål och adekvans* s 565 f.

¹⁴⁴ SOU 2002:1 s 167 och 223 f.

rätt till ersättning för tredjemansskador av sådan art.¹⁴⁵ Nämnda förslag har ännu inte lett till någon ändring av skadeståndslagen. När den skadelidande bedriver verksamhet i eget aktiebolag blir sjuklönekostnaden en extra kännbar förlust, varför skälen för att tillerkänna arbetsgivaren (här: aktiebolaget) ersättning för sjuklönekostnaden blir än mer tunga.

Sammanfattningsvis kan sägas att ersättning för skada som drabbat den skadelidandes aktiebolag inte är helt utesluten. För att ersättning ska utgå krävs dock att aktiebolagets förlust lett till (motsvarande) förlust för den skadelidande ägaren.¹⁴⁶ Frågan uppkommer vad som i praktiken krävs för att aktiebolagets förlust i tillräcklig mån ska anses ha fått återverkningar för den direkt skadelidande ägaren.

5.3.2 Den praktiska skaderegleringen

5.3.2.1 Trafikskadenämnden

I ett nyligen avgett yttrande från Trafikskadenämnden behandlades frågan om ersättning för vikariekostnader som aktiebolaget drabbats av till följd av ägarens personskada.

Den skadelidande var sedan 1970-talet anställd i eget aktiebolag. Han yrkade ersättning för kostnader för extrapersonal som aktiebolaget drabbats av till följd av hans skada, kostnaderna uppgick till ca 2 000 000 kr. Försäkringsbolaget invände att denna kostnad inte var ersättningsbar då den utgjorde en tredjemansskada. Trafikskadenämnden gick på försäkringsbolagets linje och konstaterade utan någon vidare motivering att kostnaden för extrapersonal var att bedöma som en icke-ersättningsgill tredjemansskada.¹⁴⁷

I ett annat ärende ville den skadelidande ha ersättning för bolagets uteblivna rörelseinkomster.

Den skadelidande bedrev verksamhet i helägt aktiebolag. Något avtal fanns inte mellan den skadelidande och bolaget. Den skadelidande hade innan skadan endast tagit ut en lön motsvarande 7.5 basbelopp (276 000 kr), vilket motsvarar intjänandetaket för högsta pensionsgrundande inkomst. Den skadelidande yrkade att beräkningen av ersättningen skulle grundas på en inkomst om 1 044 000 kr/år, motsvarande det genomsnittliga överskottet i bolaget. Enligt försäkringsbolaget var det inte visat att den skadelidande som oskadad skulle ha

¹⁴⁵ SOU 2002:1 s 172 f.

¹⁴⁶ Radetzki, *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, s 58 ff.

¹⁴⁷ Trafikskadenämndens yttrande Dnr 3231-2011, 2011-11-29.

höjt sitt löneuttag. Trafikskadenämnden konstaterade kortfattat att det på föreliggande utredning inte kunde anses visat att den skadelidandes löneuttag skadan förutan skulle överstiga 7.5 basbelopp, varför nämnden förordade att inkomstförlusten skulle fastställas på grundval av det faktiska löneuttaget.¹⁴⁸

Efter nämndens yttrande stämde den skadelidande bolaget. Av stämningsansökan framgår att den skadelidande anfört att han, till skillnad från den som bedriver verksamhet i enskild firma, har möjlighet att skjuta på löneuttagen för framtiden. Den skadelidande tillbakavisade försäkringsbolagets uppfattning att det endast är de faktiska löneuttagen i tiden före skadan som ska ligga till grund för beräkningen av inkomstförlusten. Den skadelidande gjorde istället gällande att inkomstförlusten ska beräknas utifrån bolagets rörelseöverskott före skadan och att ersättningen bör bestämmas på samma sätt som om verksamheten bedrivits i enskild firma. Försäkringsbolaget gjorde gällande att aktiebolaget ses som tredje man i förhållande till den skadelidande och att den skada som drabbat bolaget därför inte är ersättningsgill. Tvisten kom aldrig att prövas i domstol eftersom den skadelidande återkallade stämningen. Parterna träffade en förlikning som innebar att den skadelidande avstod från sina skadeståndskrav mot att han inte skulle drabbas av några egna ombudskostnader, utöver de som rättsskyddsförsäkringen täckte, eller av motpartskostnader.¹⁴⁹

5.3.2.2 Försäkringsbolagen

Vad gäller aktiebolagets kostnader för vikarie säger Länsförsäkringar att det kan finnas ett intresse för dem att ersätta dessa under en begränsad period eftersom aktiebolaget är den skadades inkomstkälla, och om bolaget riskerar att gå under har den skadade inte någon arbetsplats att återvända till. Ersättning för vikariekostnad utgår inte om den bedrivna verksamheten är konsultverksamhet eller liknande, eftersom verksamheten då bygger på just den skadades kompetens. Exempelvis en lastbilschaufför som har viktiga körningar kan emellertid få ersättning för vikariekostnader. Vad gäller aktiebolagets förlorade intäkter och övriga kostnader ”beror det på” om ersättning utges eller inte. Enligt praxis är sådana skador tredjemansskador, men ibland är Länsförsäkringar ändå beredda att ”stötta en bit”. Samtidigt som praxis sätter gränser ligger det enligt Länsförsäkringar i deras eget intresse att den skadades aktiebolag ska överleva under sjukskrivningsperioden om den skadade kan komma tillbaka till arbetet. Om den skadade är för svårt skadad bör dock förhandlingar om avveckling av verksamheten startas istället. Den intervjuade skaderegleraren sammanfattar det hela med

¹⁴⁸ Trafikskadenämndens yttrande Dnr 1701-2003, 2004-01-19.

¹⁴⁹ Informationsblad sammanställt av Anette Hagstad, Trafikskadenämnden.

att säga att det råder kulans på området; regelpraxis säger en sak men samtidigt gör Länsförsäkringar en bedömning av vad som är ekonomiskt mest förmånligt för försäkringskollektivet. Ibland kan det vara mest förmånligt att ge den skadelidande extra ersättning för att denne ej ska bli av med sitt arbete i aktiebolaget.¹⁵⁰

Enligt If kan ersättning för vikarie utgå till exempel om den skadade bedriver flyttfirma i aktiebolag och inte kan arbeta på grund av att han eller hon skadat handen. De poängterar dock att det ska vara ekonomiskt nödvändigt att utge ersättning. Så är fallet även till exempel om den bedrivna verksamheten är jordbruksverksamhet där den skadades djur kommer att avlida om inte en vikarie tas in.¹⁵¹

Inte heller Trygg Hansa vägrar att utge ersättning för ett aktiebolags vikariekostnader av rent principiella skäl. Skaderegleraren som intervjuats beskriver frågan som ”lurig”. För att sådan ersättning ska utgå bör en speciell situation vara vid handen, och de gör i sådana fall en ekonomisk kalkyl på det hela. Som exempel nämns att den skadade äger ett enmansaktiebolag där han själv gör allt jobb. Om ägaren inte kan jobba står verksamheten still och då skulle ersättning för vikariekostnader kunna utgå för att undanröja inkomstförlust. Sådana situationer är dock ovanliga. Om verksamheten istället hade bedrivits i enskild firma hade vikariekostnaden ersatts beroende på vilken typ av verksamhet som var vid handen. Vad gäller andra förluster som kan drabba den skadades aktiebolag, till exempel utbetalning av sjuklön till den skadade ägaren, ses dessa som icke-ersättningsgilla tredjemansskador eftersom det är ägaren och inte aktiebolaget som har drabbats av personskadan.¹⁵²

Skaderegleraren på Folksam kallar situationen då verksamheten bedrivs i aktiebolag som ”mycket stökig” jämfört med när verksamhet bedrivs i annan företagsform. Förluster och kostnader som drabbar aktiebolag ses strikt som tredjemansskador.¹⁵³ Det poängteras emellertid att undantag alltid är möjliga att göra om det skulle vara till gagn för aktiebolagets fortlevnad. Folksam är alltid måna om att alla anställda ska kunna behålla sin anställning och kunna försörja sig i framtiden. Ska de följa regelboken innebär det emellertid att de inte ska utge någon sådan ersättning. Vad gäller andra typer av förluster och kostnader som kan ersättas som intrång i näringsverksamhet när verksamheten bedrivs i annan företagsform ger Folksam inte ersättning när verksamheten bedrivs i aktiebolag.

¹⁵⁰ Telefonintervju med Martin Engdahl, Länsförsäkringar Göteborg och Bohuslän.

¹⁵¹ Telefonintervju med Richard Parkvik, If.

¹⁵² Telefonintervju med Gunnar Wibeck, Trygg Hansa.

¹⁵³ Jfr Hörlin s 22 (utgiven i samarbete med Folksam). Enligt intervjun med Per Sjögren på Folksam tar Folksam i det avseendet inte längre hänsyn till de mer generösa synpunkter som framförs i boken.

Sammanfattningsvis är Folksams ståndpunkt att den starka huvudregeln är att den som bedriver verksamhet i aktiebolag hanteras som anställd och dennes bolag som tredje man; stöd för detta synsätt finns i domstols- och nämndepraxis. Hade verksamheten bedrivits i annan bolagsform, till exempel enskild firma, säger Folksam att de antingen lämnar ersättning för resultatbortfallet eller för kostnaden för att ta in en vikarie. Ersättning för intrång i näringsverksamhet kan då också utges, till exempel för lagerkostnader företaget inte blir av med i samband med en avveckling.¹⁵⁴

5.4 Sammanfattande kommentarer

I domstolspraxis och Trafikskadenämndens yttranden, samt till viss del i försäkringsbolagens skadereglering, kan ses att vikt fortfarande fästs vid att aktiebolagsägaren är anställd och vid om en skada kan anses utgöra en tredjemansskada. Det verkar således som att den skadelidandes rätt till skadestånd ofta avgörs med hänvisning till argument av formell och begreppsriktad karaktär. Ifall en skada kan ges begreppet ”tredjemansskada” blir således avgörande för om ersättning kan utgå. Även i litteraturen har det kritiserats att vissa formella krav måste vara uppfyllda för att undantag ska göras från huvudregeln att tredjemansskador inte ersätts. Som exempel på ett sådant formellt krav kan nämnas kravet på att avtal ska finnas mellan ägare och aktiebolag. Det har ansetts att argument av rättspolitisk natur av denna anledning inte kommer till beaktande i tillräcklig utsträckning.¹⁵⁵ Samma typ av formella och begreppsriktade argument synes användas för att motivera att ersättning inte kan utgå för exempelvis utebliven utdelning; endast inkomstförluster i avseendet inkomst av tjänst, ej inkomst av kapital, kan ersättas.

Vad gäller den praktiska skaderegleringen har endast ett fåtal yttranden från Trafikskadenämnden kunnat redogöras för. Det går således inte att dra några generella slutsatser. Det intryck som fås är emellertid att Trafikskadenämnden följer den praxis som bildats genom tandläkar- och optikerfallet. Det kan noteras att även i ett fall där avtal har funnits mellan ägare och bolag har nämnden inte förordat någon ersättning. Vad gäller yttrande 3871-2008 där den skadelidande yrkade ersättning för utebliven aktieutdelning anförde nämnden att den skadelidande hade möjlighet att ta ut ersättning enligt avtalet efter skadan och därför inte hade rätt till ersättning. Det hade varit intressant att veta vilken

¹⁵⁴ Telefonintervju med Per Sjögren, Folksam.

¹⁵⁵ Radetzki, *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, s 69 f. Se även Henning s 815 och Kleineman JT 1993-94 s 718 ff.

bedömning nämnden hade gjort om så inte varit fallet. Likaså hade det varit intressant att veta om det gjort någon skillnad om den skadelidande faktiskt hade tagit ut aktieutdelning åren före skadan. Nämnden hade då varit tvungen att ta ställning till huruvida ersättning kan utgå när avtal finns om att ta ut aktieutdelning, men så inte är möjligt efter skadan. I en sådan situation hade framkommit i vilken utsträckning nämnden anser att tandläkarfallet möjliggör för undantag. Förhoppningsvis leder den skadelidandes stämning av försäkringsbolaget till en domstolsprövning. I yttrande 2487-2001 tog nämnden hänsyn till vinstutrymmet och omsättningsökningen i bolaget, men det är svårt att dra några generella slutsatser av detta yttrande eftersom fråga var om omprövning.

De intervjuer som gjorts med skadereglerare från Länsförsäkringar, If, Trygg Hansa och Folksam ger indikationer på att vissa av dessa försäkringsbolag inte är helt främmande inför att utge ersättning utöver vad gällande rätt kräver av dem. Exempelvis ställer sig If och Trygg Hansa inte helt negativa inför att lägga aktieutdelning till grund för beräkningen av inkomstförlusten. Vidare ställer inte Länsförsäkringar, If och Trygg Hansa upp något formellt krav på att avtal föreligger mellan den skadelidande ägaren och bolaget. Mer relevant för frågan vad som kan ersättas är istället hur den skadelidande faktiskt har agerat åren före skadan. Vad gäller inkomstförluster och kostnader som drabbat aktiebolaget är det endast Folksam som helt tar avstånd från att ersätta aktiebolagets kostnader för vikare. Rena inkomstförluster som aktiebolaget drabbas av till följd av ägarens personskada ses emellertid av samtliga försäkringsbolag mer strikt som tredjemansskador.

Att försäkringsbolagen ställer sig mer positiva inför att ersätta vikariekostnader än att ersätta andra mer allmänna förluster i bolaget kan antagligen förklaras med att kostnader för ersättare innebär en lägre utgift för försäkringsbolaget, jämfört med om bolagets intäktsförlust skulle ersättas. Sätts en ersättare in kan även verksamheten i bolaget hållas igång, varför intäktsförluster i, och kanske till och med en avveckling av, bolaget undviks. I slutändan leder emellertid både ökade kostnader och minskade intäkter till samma resultat; att vinsten i bolaget minskar. Att göra en åtskillnad mellan kostnader och inkomstförlust är därför inte motiverat juridiskt sett.

Det bör understrykas att försäkringsbolagens generöshet i större eller mindre mån beror på avvägningar från försäkringsbolagets sida. Inte bara juridik utan även ekonomi styr förhållandet mellan försäkringsbolag och kund. Därför kan det ibland vara lönsamt för försäkringsbolaget att göra avsteg från gällande rätt eller försäkringsvillkoren och betala ut

mer ersättning än vad det egentligen är skyldigt till.¹⁵⁶ Detta fenomen har benämnts generös avtalstillämpning eller kulans. Ett skäl bakom generös avtalstillämpning kan vara att försäkringsbolaget vill undvika en domstolsprövning av frågan, till exempel för att inte förlora sitt goda rykte eller för att undvika uppkomsten av ett prejudikat som de sedan måste följa.¹⁵⁷ Genom att i det enskilda fallet ge med sig inför försäkringstagarens krav - på exempelvis ersättning för utdelning eller aktiebolagets kostnad för vikarie - kan således ett prejudikat i frågan undvikas, och försäkringsbolaget kan fortsätta att vägra ersättning i de fall det så vill. Kulansens nackdelar är emellertid att den kan innebära rättsosäkerhet och att lika fall inom en kundkrets behandlas olika.¹⁵⁸ Att ett försäkringsbolag i vissa fall utger ersättning utan att skyldighet att göra så föreligger innebär inte heller att försäkringsbolaget blir bundet av sitt agerande; försäkringsbolagets generositet kan inte anses utgöra sedvänja eller eftergift.¹⁵⁹

Att försäkringsbolagen i den praktiska skadehanteringen i vissa fall är mer generösa än de behöver innebär inte att rättsläget är tillfredsställande. I vilken mån ersättning utgår kommer i stor grad bero på vilket försäkringsbolag den skadelidande har samt även vilken skadereglerare denne kommer i kontakt med. Osäkerheten är således stor. För det fall att försäkringsbolaget inte ger den skadelidande rätt till den ersättning denne begär är det vidare sannolikt att Trafikskadenämnden kommer att avge ett yttrande till försäkringsbolagets fördel.

Sammanfattningsvis kan sägas att den som bedriver verksamhet i enmansaktiebolag fortfarande i flera avseenden behandlas annorlunda än den som bedriver verksamhet i annan bolagsform. Fråga uppkommer om skillnaderna som föreligger är berättigade.

6 Kan skillnaderna mellan aktiebolag och andra företagsformer berättigas?

Ovan har skillnaderna mellan aktiebolagsägaren och den som bedriver verksamhet i annan företagsform endast diskuterats utifrån reglerna kring beräkning av skadestånd för inkomstförlust vid personskada. Aktiebolagsägaren - såsom anställd i bolaget - behandlas emellertid annorlunda än andra företagare även i andra rättsliga sammanhang. Från Länsförsäkringars sida har uttryckts att den som bedriver verksamhet i aktiebolag har gjort ett

¹⁵⁶ Roos s 23.

¹⁵⁷ Lindell-Frantz & Roos, *Generös avtalstillämpning*, s 19.

¹⁵⁸ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s 102.

¹⁵⁹ Lindell-Frantz & Roos s 24 och Adlercreutz s 101 f.

val och att detta val skulle motivera att denne inte har rätt till skadestånd för vissa förluster. Att utförligt behandla alla de skillnader som föreligger mellan aktiebolag och andra bolag i olika avseenden är inte något som ryms inom ramen för detta arbete. Några av skillnaderna kommer dock att beröras som en del i en diskussion kring berättigandet av de skillnader som föreligger vad gäller skadestånd vid personskada.

6.1 Personligt ansvar för företagets skulder

Till skillnad från ägare av andra företag har aktiebolagsägaren som huvudregel endast ett begränsat ansvar för bolagets skulder. I praktiken kan emellertid även ägaren av ett aktiebolag bli ansvarig för sitt bolags skulder och förbindelser. Det är vanligt att banker kräver att ägaren till små aktiebolag går i personlig borgen för bolagets krediter, vilket innebär att ägaren enligt de villkor som finns i avtalet med banken ansvarar för bolaget lån för det fall att bolaget inte kan betala.¹⁶⁰ Vidare finns i aktiebolagslagen (ABL) bestämmelser om ansvarsgenombrott vid överträdelse av låneförbudet, olovlig vinstutdelning samt överträdelse av reglerna om likvidationsplikt och skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning vid kapitalbrist.¹⁶¹ Dessa regler syftar till att ge bolagets borgenärer ett visst skydd och balanserar således upp huvudregeln om frihet från personligt ansvar.¹⁶² Lämnas årsredovisning in för sent ansvarar aktiebolagets styrelseledamöter och VD för de förpliktelser som uppkommer för bolaget.¹⁶³ Det finns även genombrottsregler som innebär att ägaren av ett aktiebolag kan bli personligt betalningsansvarig för bolagets skatter och avgifter, inklusive ränta.¹⁶⁴ Utgångspunkten är således att det föreligger stora skillnader i det personliga ansvaret när verksamhet bedrivs i aktiebolag jämfört med i andra bolagsformer. I praktiken är skillnaderna emellertid inte lika stora, speciellt om det tas i beaktande att aktiebolagsägaren alltid riskerar att förlora satsat aktiekapital och övriga tillskott.

¹⁶⁰ Lundén s 18 och 157.

¹⁶¹ 21 kap 11 §, 29 kap 1 §, 30 kap 1 § 4 p ABL (låneförbudet), 17 kap 6 - 7 §§ ABL (olovlig vinstutdelning), 25 kap 18 § ABL (likvidationsplikt och skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning).

¹⁶² Prop 2004/05:85 s 196.

¹⁶³ 8 kap 12 § årsredovisningslag (1995:1554).

¹⁶⁴ 12 kap 6 – 6a §§ skattebetalningslag (1997:483).

6.2 Beskattning

Även skatterättsligt föreligger, som redan nämnts, skillnader. Såväl aktiebolagets som andra företagsformers vinst beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet.¹⁶⁵ Skattesatserna skiljer sig emellertid åt; bolagsskatten för aktiebolag är 26,3 % oavsett vinstens storlek, medan vinsten i andra typer av företag är utsatt för marginalsatt på upp till 57 %. Eftersom aktiebolagets vinst dubbelbeskattas i vissa avseenden är skillnaderna emellertid inte så stora som först kan tyckas. Tar ägaren ut utdelning ur bolaget har bolaget först beskattats för denna eftersom utdelning som bolaget lämnar inte är avdragsgill. Utdelningen beskattas sedan ännu en gång som inkomst av kapital hos aktieägaren med antingen 20 eller 25 %.¹⁶⁶

Exempel: Vinsten i aktiebolaget uppgår till 100 000 kr. Efter att bolagsskatt utgått med 26,3 % (26 300 kr) finns 73 700 kr kvar. När utdelning utgår till aktieägaren beskattas den med 20 % ($73\,700 \times 20\% = 14\,740$ kr) alternativt 25 % ($73\,700 \times 25\% = 18\,425$ kr). Av vinsten på 100 000 kr har således sammanlagt 41 040 kr (26 300 + 14 740) alternativt 44 725 kr (26 300 + 18 425) erlagts i skatt. Det samlade skatteuttaget på vinsten i aktiebolaget utgör således i slutändan 41,04 % alternativt 44,725 %.

En vinst på 100 000 kr i en enskild firma, ett enkelt bolag eller ett handelsbolag beskattas med ca 32 % (32 000 kr), vilket betyder att den sammantagna beskattningen på denna vinstnivå faktiskt är högre i ett aktiebolag. Skillnaderna i beskattning blir således märkbara först vid högre inkomster då marginalsatt utgår på inkomster för verksamhet i enskild firma, enkelt bolag och handelsbolag.

Den skatterättsliga målsättningen har länge varit att i största möjliga mån försöka skapa neutralitet mellan aktiebolag och andra företagsformer i skattehänseende.¹⁶⁷ De regler som infördes på 1990-talet och som gav enskilda näringsidkare och fysiska delägare i handelsbolag möjlighet till positiv räntefördelning samt avsättning till expansionsfond och periodiseringsfond har neutraliserat skillnaderna i beskattning mellan aktiebolag och andra företagsformer. Genom positiv räntefördelning, som syftar till att avkastning på eget kapital som investerats i verksamheten ska beskattas som inkomst av kapital, utjämnas skillnaderna i beskattning jämfört med kapital som en aktiebolagsägare investerat i bolaget. Genom avsättning till expansionsfond kan även den enskilda näringsidkaren och delägaren till

¹⁶⁵ Lodin m.fl., *Företagsbeskattning och inkomst av näringsverksamhet*, s 225 och 238.

¹⁶⁶ Lodin m.fl. s 53 och Lundén s 223 f. Enligt Lundén är även löneuttag dubbelbeskattade; mottagaren av lönen måste betala skatt och aktiebolaget måste betala arbetsgivaravgifter - som visserligen är avdragsgilla.

¹⁶⁷ SOU 1975:54 s 162.

handelsbolag återinvestera vinstmedel i verksamheten med samma beskattning som i ett enmansaktiebolag.¹⁶⁸

Att de skattemässiga skillnaderna i realiteten inte är lika stora som först kan tyckas har även framgått av den ovan gjorda redogörelsen om kvalificerade aktier (se avsnitt 5.2.2). Genom dessa regler har lagstiftaren tillsett att den som äger och arbetar i ett fåmansbolag i princip betalar lika hög skatt på sina arbetsinkomster som en anställd utan ägarintressen. Utdelning beskattas således som kapital endast i den mån den utgör kapitalavkastning.¹⁶⁹

6.3 Skattemässiga åtgärders påverkan på skadeståndet

Skillnader föreligger även vad gäller vilken betydelse skattemässiga åtgärder och överväganden får för skadeståndet. Genom de åtgärder aktiebolagsägaren vidtar för att skaffa sig skattemässiga fördelar, till exempel uttag av aktieutdelning eller sparande av vinst i bolaget, är löneuttaget mindre än det kunnat vara. Att löneutrymmet faktiskt varit större än löneuttaget ska enligt huvudregeln inte beaktas vid bestämmandet av skadestånd för inkomstförlust.

Skattemässiga åtgärder kan emellertid vidtas även i andra företagsformer genom räntefördelning samt avsättning till periodiseringsfond eller expansionsfond.¹⁷⁰ Eftersom det är verksamhetens resultat *före* dessa skattemässiga avsättningar som ligger till grund för beräkningen av inkomstförlust beaktas hela resultatutrymmet (jämför löneutrymmet) i verksamheten vid fastställandet av ersättningen. Ifall resultatet *efter* skattemässiga avsättningar skulle ligga till grund för skadeståndet skulle resultatet och därmed ersättningen bli lägre.¹⁷¹

¹⁶⁸ Prop 1993/94:50 s 2 och SOU 2008:89 s 62 f.

¹⁶⁹ Prop 1989/90:110 s 468 och SOU 2008:89 s 67.

¹⁷⁰ Se 30 kap, 33 kap och 34 kap IL.

¹⁷¹ Den som bedriver verksamhet i enskild firma, enkelt bolag eller handelsbolag behandlas härvid mer förmånligt i skadeståndsrätten än i socialförsäkringen. När SGI bestäms i socialförsäkringen tas nämligen utgångspunkt i verksamhetens beräknade skatterättsliga nettointäkt, vilket innebär resultatet *efter* avdrag för bland annat avsättningar till periodiseringsfond och expansionsfond. Se prop 2009/10:120 s 43. Översatt till de termer som använts i detta arbete bestäms således SGI utifrån verksamhetens justerade (skattemässiga) resultat, medan den skadeståndsrättsliga bedömningen sker utifrån det högre ojusterade resultatet.

6.4 Rätten till sjuklön

Eftersom den som bedriver verksamhet i aktiebolag betraktas som anställd i bolaget har denne, till skillnad från andra företagare, rätt till sjuklön.¹⁷² Rätten till sjuklön är emellertid inte nödvändigtvis till gagn för den skadade aktiebolagsägaren. Utbetalningen av sjuklön är en kostnad som - särskilt när aktiebolaget är ett enmansbolag där verksamheten helt ligger nere under sjuktiden - belastar bolagets resultat. Från organisationers och myndigheters håll har uttryckts att sjuklönerregeln för företagare måste tas bort, eftersom det är orimligt och betungande att den som bedriver verksamhet i aktiebolag själv måste stå för sin ersättning under de första 14 dagarna av en sjukperiod.¹⁷³ Kanske hade aktiebolagsägaren hellre valt att inte omfattas av sjuklönelagen och istället, såsom andra egenföretagare, enbart ha rätt till sjukpenning efter valfritt antal karensdagar och med lägre arbetsgivaravgifter som följd (se strax nedan avsnitt 6.5). Att rätten till sjuklön inte alltid är en fördel har även uttryckts genom det förslag som skulle innebära att det i skadeståndslagen infördes en rätt till skadestånd för arbetsgivaren för den sjuklön och de arbetsgivaravgifter som utbetalats (se avsnitt 5.3 ovan).

6.5 Socialförsäkringen

Även på socialförsäkringens område föreligger skillnader mellan hur aktiebolagsägare och innehavare av andra företag behandlas. Redan i slutet av 1990-talet riktades emellertid kritik mot att sjukpenningförsäkringen var avhängig av i vilken företagsform verksamheten bedrevs. Det kritiserades bland annat att aktiebolagsägarens SGI endast fastställs utifrån dennes löneuttag. För det fall att någon lön inte tagits ut - exempelvis för att bolaget befinner sig i en uppbyggnadsfas - fastställs SGI till 0 kr, med följd att någon sjukpenning inte utgår.¹⁷⁴ Samma kritik har framförts i motioner till riksdagen där det uttryckts att den rådande ordningen är absurd och saknar rationell förklaring.¹⁷⁵

Nyligen har förändringar i socialförsäkringen genomförts för att öka likabehandlingen mellan anställda (inklusive den som är anställd i eget aktiebolag) och egna företagare.¹⁷⁶ Utredningen lämnade förslag på hur reglerna i sjukförsäkringen så långt som möjligt skulle bli

¹⁷² 1 § lag (1991:1047) om sjuklön.

¹⁷³ SOU 2008:89 s 149.

¹⁷⁴ Ds 1999:19 s 107 f. Att så fortfarande är fallet, och att den skadelidande i en sådan situation inte heller kan få något skadestånd för inkomstförlusten, har framgått av Trafikskadenämndens yttrande Dnr 1288-2001, 2003-05-12, se ovan avsnitt 5.2.4.1.

¹⁷⁵ Motion 2000/01:Sf216. För liknande kritik se även Motion 2003/04:Sf382.

¹⁷⁶ Prop 2009/10:120 s 1, 42 och 55.

mer neutrala i förhållande till val av bolagsform.¹⁷⁷ Den som bedriver verksamhet i fåmansaktiebolag ansågs härvid vara mest att likställa med egna företagare.¹⁷⁸ Av de synpunkter som framförts från organisationer och myndigheter drog utredningen slutsatsen att den ordning som innebär att aktiebolagsägare behandlas som anställda är svårbegriplig och leder till att företagare behandlas olika beroende på val av företagsform. Utredningen föreslog därför att ägare till fåmansaktiebolag bör bedömas utifrån samma utgångspunkter som gäller för andra företagare. Genom att tillämpa samma regler oavsett bolagsform skulle aktiebolagsägaren i praktiken bli likställd med andra företagare. Utredningen förespråkade således en neutral sjukförsäkring för företagare, och gjorde härvid en jämförelse med begreppet neutral företagsbeskattning.¹⁷⁹

De föreslagna ändringarna har inte genomförts. Förslagen är ändå av intresse i sammanhanget för att påvisa den kritik som riktats mot att rätten till ersättning vid sjukdom eller skada är avhängig bolagsformen. Att märka är att argument av typen att skillnaderna mellan bolagsformerna är berättigade - på grund av exempelvis begränsat personligt ansvar i aktiebolag - inte har framförts i de utredningar som förespråkade ökad likabehandling mellan olika företagsformer.

Enligt dagens ordning behandlas aktiebolagsägaren fortfarande som anställd, vilket innebär rätt till sjukön i 14 dagar med efterföljande rätt till sjukpenning. Den som bedriver verksamhet i annan form har minst sju karensdagar, men kan välja att ha en karenstid på 14, 30, 60 eller 90 dagar.¹⁸⁰ Ju fler karensdagar desto lägre egenavgifter betalas.¹⁸¹ Jämfört med den egne företagare som valt sju karensdagar är aktiebolagsägaren, som inte har rätt till sjukpenning förrän dag 15, i ett sämre läge eftersom aktiebolaget fram till dess måste stå för sjuklönekostnaden. Reglerna i socialförsäkringsbalken är mer förmånliga för egna företagare även vad gäller nystartade företag. SGI för de företagare som inte betraktas som anställda ska nämligen under företagets 24 första månader beräknas till minst vad som motsvarar skälig

¹⁷⁷ SOU 2008:89 s 48.

¹⁷⁸ SOU 2008:89 s 172.

¹⁷⁹ SOU 2008:89 s 169 ff. Förslagen bestod i att aktiebolagsägare skulle ges möjlighet att anmäla till Försäkringskassan att dennes arbetsinkomster, istället för att betraktas som inkomst av anställning, ska betraktas som inkomst av annat förvärvsarbete i socialförsäkringens mening. Vidare föreslogs att aktiebolagsägare, liksom de som bedriver verksamhet i andra företagsformer, skulle få möjlighet att genom val av karenstid påverka storleken på sjukförsäkringsavgiften. En konsekvens skulle bli att den aktiebolagsägare som valt att bli behandlad som andra egna företagare inte skulle omfattas av lagen om sjuklön.

¹⁸⁰ 27 kap 29 – 30 §§ socialförsäkringsbalk (SFB).

¹⁸¹ Skatteverket, *Egenavgifter*,

<http://www.skatteverket.se/foretagorganisationer/forarbetsgivare/socialavgifter/egenavgifter.4.233f91f71260075abe8800020987.html>

avlönning för liknande arbete för annars räkning.¹⁸² Någon liknande regel finns inte för den som driver verksamhet i aktiebolag.

6.6 Samordning med andra förmåner

Som nämnts ovan under avsnitt 3.7 föreligger även vissa skillnader vad gäller samordningen med andra förmåner. Om den som arbetar i aktiebolag drabbas av personskada avräknas eventuell ersättning från kollektivavtalad tjänstepensionsförsäkring eller individuell tjänstepensionsförsäkring som arbetsgivaren - det vill säga aktiebolaget - har tecknat.¹⁸³ Eftersom den som bedriver verksamhet i annan företagsform än aktiebolag inte betraktas som anställd utgör eventuella pensionsförsäkringar inte anställningsförmån. Följaktligen avräknas inte ersättning från sådan pensionsförsäkring från skadeståndet, även om försäkringspremien skulle ha betalats med pengar som företagets verksamhet inbringat. Samordningsreglerna är i detta avseende således till förmån för den som inte betraktas som anställd.

6.7 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan sägas att aktiebolaget och dess ägare i egenskap av anställd behandlas annorlunda från andra företagare i flera avseenden; i vissa avseenden bättre och i vissa sämre. Vem som enligt en helhetsbedömning behandlas mest förmånligt är svårt att säga och beror på förutsättningarna i det enskilda fallet. Vad som kan sägas är dock att situationen är mer komplex än att det generellt går att rättfärdiga skillnaderna vad gäller skadestånd vid personskada med hänvisning till att aktiebolagsformen alltid och i alla avseenden skulle vara mer förmånlig än andra bolagsformer. De skillnader som föreligger mellan företagsformerna inom skadeståndsrätten kan inte heller antas ha tillkommit medvetet på grund av att aktiebolagsformen skulle vara mer förmånlig, utan beror snarare bero på det formella och begreppsinriktade synsätt som präglar området.

¹⁸² 25 kap 9 § SFB.

¹⁸³ Prop 1994/95:229 s 21, vars förslag infördes genom lag (1995:1190) om ändring i skadeståndslagen (1972:207).

7 Avslutande diskussion

När den skadelidande arbetar i ett större aktiebolag är det inte anmärkningsvärt att denne strikt behandlas som anställd och att ett eventuellt skadestånd för inkomstförlust fastställs med utgångspunkt i löneuttaget. Arbetar den skadelidande i ett eget, helägt, aktiebolag blir skillnaderna mellan denne och en vanlig anställd emellertid mer framträdande. Inkomstmässiga avväganden från ägarens sida kan innebära att löneuttaget inte motsvarar bolagets löneutrymme. När enbart löneuttaget läggs till grund för beräkningen av inkomstförlusten kan resultatet bli att den skadelidande inte alls har rätt till något skadestånd för inkomstförlust eller till skadestånd på en nivå som innebär att den skadelidandes ekonomiska situation och därmed levnadsstandard försämras avsevärt till följd av skadan. Eftersom även sjukpenningen beräknas utifrån löneuttaget kan gällande ordning i värsta fall få till konsekvens att den skadelidande inte har rätt till ersättning varken ur socialförsäkringen eller som skadestånd.

När den skadelidande är ensam ägare till ett aktiebolag blir det även uppenbart att denne, till skillnad från en vanlig anställd, även har ett stort intresse av inkomstförluster och kostnader som drabbar aktiebolaget vid en personskada. Applicerad på beräkning av skadestånd för personskada för den som driver eget aktiebolag kan huvudregeln om att tredjemansskador inte ersätts därför få resultat som är alltför stela och tillfälliga. När det finns en påtaglig intressegemenskap mellan ägare och bolag är utrymmet för att ifrågasätta skiljelinjen mellan skador som drabbar ägaren och skador som drabbar bolaget stort. På grund av intressegemenskapen mellan bolag och ägare kommer förluster och kostnader i aktiebolaget nämligen att drabba ägaren personligen i egenskap av *företagare* i liknande mån som om verksamheten bedrivits i enskild firma, enkelt bolag eller handelsbolag.

Grundläggande principer inom skadeståndsrätten är att full ersättning ska utgå för skadan samt att rätten till ersättning ska fastställas efter en individuell bedömning. Det kan diskuteras i vilken mån full ersättning alltid är möjlig eller rimlig, men utgångspunkten måste anses vara att principen ska uppfyllas i så stor utsträckning som möjligt. Min åsikt är att principen om full ersättning inte kan uppfyllas på ett tillfredsställande sätt när en aktiebolagsägare strikt behandlas som anställd och ägarens och bolagets ekonomier helt skiljs åt. Om Högsta Domstolen kan inräkna förlust av skatteförmån i beräkningen av inkomstförlusten såsom skett i ovan nämnda NJA 1995 s 13 och NJA 2008 s 1177 borde beaktande kunna ske även av andra inkomstförluster vilka skatterättsligt inte klassas som inkomst av tjänst; om dessa inkomstförluster inte beaktas kommer den skadelidande inte att försättas i samma ekonomiska

läge som om skadan aldrig inträffat. Jag anser vidare inte att skillnaderna mellan aktiebolagsägaren och andra företagare kan berättigas med resonemanget att aktiebolagsägaren skulle inta en mer fördelaktig ställning jämfört med andra företagare. Jag förespråkar emellertid inte ett generellt undantag från tredjemansregeln vad gäller aktiebolagsägare. Bedömningen borde dock göras mer nyanserad och individualiserad än vad som sker idag, vilket innebär en undersökning i varje enskilt fall av de inkomstmässiga avväganden som gjorts samt av intressegemenskapen mellan ägaren och bolag. Genom att ställa krav på att en utpräglad intressegemenskap ska föreligga mellan ägare och bolag i det enskilda fallet görs automatiskt en gränsdragning mot skador som inte bör anses ersättningsgilla. Att ett beaktande ska ske av de intressen som gör sig gällande i varje enskilt fall har även poängterats av Högsta Domstolen i NJA 2009 s 16 ("Bravida II").

Genom en mer nyanserad bedömning skulle fler skador som idag betraktas som icke-ersättningsgilla tredjemansskador kunna ersättas. Därigenom skulle möjligheterna för den skadelidande att försättas i samma ekonomiska situation som om skadan aldrig hade inträffat öka. Genom att bedömningen inriktas på de intressen som gör sig gällande i det enskilda fallet skulle formella krav - såsom kravet på att avtal mellan ägare och bolag föreligger - förlora sin relevans och det väsentliga istället bli hur den skadelidande faktiskt agerat tiden före skadan. Detta synsätt förekommer även hos vissa försäkringsbolag.

Vad gäller de argument som kan framföras för att utesluta rätt till ersättning bör dessa prövas i varje enskilt fall istället för att generaliseringar görs. Förutom en prövning av om skäl finns att avvika från huvudregeln om tredjemansskador bör således även utredas om skadan är skyddsvärd enligt normskyddsläran samt om adekvat kausalitet föreligger mellan olycka och skada.

Det så kallade dammlucksargumentet, som brukar framföras som ett skäl mot att ersätta tredjemansskador, kan i detta sammanhang avfärdas eftersom det bara finns en drabbad tredje man; aktiebolaget. Någon störtflod med skadeståndskrav från tredje män skulle således inte vara att vänta. Vad gäller adekvat kausalitet kan rätt till ersättning för förluster och kostnader som drabbat aktiebolaget inte uteslutas med hänvisning till att skadan inte är påräknelig, förutsebar eller sannolik för skadevällaren; hade skada motsvarande samma pengabelopp uppkommit i en enskild firma, enkelt bolag eller handelsbolag hade skadan ersatts. Vad gäller normskyddsläran kan det inte vara rimligt att en skadelidande aktiebolagsägare själv måste stå för alla de förluster denne lider enbart för att denne valt att bedriva sin verksamhet i aktiebolag. Resultaten av att skadeståndet bara beräknas utifrån löneuttaget kan bli alltför

ingripande i den skadelidandes och bolagets ekonomi; och bolagets ekonomi påverkar i sin tur ägarens privata ekonomi när intressegemenskap föreligger.

Hur en ordning där aktiebolagsägaren och dennes bolag, enligt de kriterier som redogjorts för ovan, i större utsträckning har rätt till ersättning för sina förluster rent konkret skulle se ut bör utvecklas i praxis efter avvägningar i det enskilda fallet. Någon ändring i skadeståndslagen borde inte krävas eftersom lagtexten inte utesluter ersättning. Närmast till hands ligger dock att låta den mer generösa skadereglering som kan ses hos några av försäkringsbolagens vidareutvecklas. Ett alternativ vore således att förlust av kapitalinkomster räknas in i inkomstunderlaget och ersätts som inkomstförlust. Att utebliven aktieutdelning har beaktats vid fastställandet av ersättning för inkomstförlust har kunnat ses hos vissa försäkringsbolag och att ett uppbyggt värde i ett aktiebolag delvis kan leda till att inkomstförlusten beräknas till ett högre belopp än vad som framkommit av det faktiska löneuttaget har setts i Göta Hovrätts dom i mål 2838-03. Övriga förluster och kostnader som drabbat aktiebolaget skulle antagligen enklast ersättas enligt stycket om intrång i näringsverksamhet. Det skulle vara mindre krystat att resonera kring om ersättning kan utgå som intrång i näringsverksamhet än att konstruera ett resonemang där ägaren – trots att denne inte drabbats av någon löneförlust - anses ha drabbats av en inkomstförlust till följd av aktiebolagets inkomstförlust eller ökade kostnader.

Ett annat alternativ vore att endast ”rena” inkomstförluster i avseendet förlust av lön ersätts som inkomstförlust. I övrigt skulle aktiebolagsägaren kunna behandlas enligt de regler och principer som gäller andra företagare. Inkomstförluster, ökade kostnader och övriga kapitalförluster i bolaget skulle således kunna ersättas som intrång i näringsverksamhet. Exempelvis utebliven utdelning, som beror på att det efter skadan inte finns något utrymme i bolaget att utge utdelning, skulle härigenom kunna ersättas genom att den förlust som drabbat aktiebolaget ersätts.

Fråga uppkommer om ersättningen som utgår för bolagets skador ska utbetalas till bolaget eller till ägaren. Närmast till hands är att ersättningen utbetalas till bolaget och därmed beskattas i verksamheten. På så sätt uppkommer störst likhet med tillvägagångssättet vad gäller andra företagsformer och bolaget försätts i samma ekonomiska situation som innan ägarens skada. Om verksamheten måste avvecklas får samma ordning tillämpas som för andra företagare; ersättningen utbetalas till ägaren och beskattas som inkomst av tjänst.

För att hela ersättningssystemet vid personskada ska vara tillfredsställande måste även reglerna i socialförsäkringen förändras, så att aktiebolagsägaren kan erhålla en grundtrygghet även vid ett lågt eller obefintligt löneuttag. Härvid skulle de regler som föreslogs i SOU

2008:89 kunna innebära en lösning. Trots att lagstiftaren på skatterättens område verkat för att neutralisera de skattemässiga skillnaderna mellan fåmansaktiebolag och andra företagsformer finns det fortfarande skattemässiga skäl till att ta ut utdelning eller annars tillgodogöra sig bolagets vinst på annat sätt än genom lön. Det arbete som har skett på skatterättens område visar dock att lagstiftaren sett igenom fiktionen att aktiebolag och ägare skulle vara två skilda subjekt. Det vore välkommet om samma synsätt kunde vinna intåg på personskaderättens område.

Vissa av försäkringsbolagen har uttryckt att de inte behandlar aktiebolagsägaren enbart som anställd, utan även som företagare, när ersättning för inkomstförlust fastställs. Detta är positivt och visar att försäkringsbolagen till viss del tar avstånd från det formalistiska och begreppsstyrda synsätt som annars präglar området. Det vore dock önskvärt att samma beteende kunde ses hos Trafikskadenämnden då nämnden har en sådan viktig funktion på personskaderättens område. I dagsläget skulle det emellertid antagligen krävas ett nytt prejudikat från Högsta Domstolen för att erhålla en förändring på området. I detta avseende är det en nackdel att enbart ett fåtal tvister tas vidare till prövning i domstol efter behandling av Trafikskadenämnden.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Prop 1972:5 *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skadeståndslag m.m.*

Prop 1975:12 *Regeringens proposition med förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207), m.m.*

Prop 1989/90:110 *om reformerad inkomst- och företagsbeskattning*

Prop 1990/91:54 *om kvarvarande frågor i reformeringen av inkomst- och företagsbeskattningen, m.m.*

Prop 1993/94:50 *Fortsatt reformering av företagsbeskattningen*

Prop 1994/95:229 *Vissa avräkningsfrågor vid personskadeersättning*

Prop 2000/01:68 *Ersättning för ideell skada*

Prop 2004/05:85 *Ny aktiebolagslag*

Prop 2009/10:120 *Trygghetssystemen för företagare*

SOU 1975:54 *Fåmansbolag. Delbetänkande av företagsskatteberedningen*

SOU 1995:33 *Ersättning för ideell skada vid personskada*

SOU 2002:1 *Samordning och regress. Ersättning vid personskada*

SOU 2008:89 *Trygghetssystemen för företagare*

SOU 2009:96 *En utvidgad trafikförsäkring*

Ds 1999:19 *Beräkningsunderlag för dag ersättning – sjukpenning, föräldrapenning m.m*

Motion 2000/01:Sf216 *Sjukförsäkring för aktiebolagsägare*

Motion 2003/04:Sf382 *Uppbyggnadsskede i sjukförsäkringen*

Litteratur

Adlercreutz, Axel, och Gorton, Lars, *Avtalsrätt II*, sjätte upplagan, Juristförlaget, Lund 2010

Andersson, Håkan, *Skyddsändamål och adekvans. Om skadeståndsansvarets gränser*, Iustus förlag, Uppsala 1993

Andersson, Håkan, *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, Iustus förlag, Uppsala 1997

Bengtsson, Bertil och Strömbäck, Erland, *Skadeståndslagen: en kommentar*, Norstedts juridik, Stockholm 2011

Hellner, Jan och Radetzki, Marcus, *Skadeståndsrätt*, åttonde upplagan, Norstedts juridik, Stockholm 2010

Hörlin, Arne, m.fl., *Peronskadereglering. Egna företagare. Hjälpmedel vid inkomstberäkning inom skadeståndsrätten*, IFU och Folksam, Stockholm 1986

Kleineman, Jan, *Ren förmögenhetsskada. Särskilt vid vilseledande av annan än kontraktspart*, Juristförlaget, Stockholm 1987

Lindell-Frantz, Eva, och Roos, Carl Martin, *Generös avtalsstillämpning*, Juridiska Föreningen i Lund, Lund 1985

Lodin, Sven-Olof, m.fl., *Företagsbeskattning och inkomst av näringsverksamhet. Särtryck ur Inkomstskatt*, upplaga 1:1, Studentlitteratur, Lund 2008

Lundén, Björn, *Aktiebolag. Skatt ekonomi och juridik*, 19:e upplagan, Björn Lundén Information AB, Näsvisen 2011

Radetzki, Marcus, *Praktisk skadeståndsbedömning*, andra upplagan, Studentlitteratur, IFU, Lund 2010

Radetzki, Marcus, *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, Svenska Försäkringsföreningen, Stockholm 2004

Randquist, Madeleine (red.) m fl., *Ersättning vid personskada*, Studentlitteratur och IFU, 2011

Roos, Carl Martin, *Ersättningsrätt och Ersättningssystem*, Norstedts Förlag, Stockholm 1990

Sandström, Kjell, Svensson Ulf, *Fåmansföretag. Skatteregler och skatteplanering*, åttonde upplagan, Björn Lundén Information AB, Näsvisen 2010

Tidsskriftsartiklar

Andersson, Håkan, *Tredjemansskador – belysning av motiven för huvudregeln och undantagen*, InfoTorg 25 februari 2009

Andersson, Håkan, *Skattekonsekvensers relevans vid skadeståndsbestämningen*, InfoTorg 28 januari 2009

Hellner, Jan, *Ersättning till tredje man vid sak- och personskada*, SvJT 1969 s 332 - 361

Henning, Ronny, *Skadestånd för inkassoåtgärd (konkursansökan) och tredjemansskada*, SvJT 1991 s 811 – 816

Kleineman, Jan, *Begreppsbildningen och den skadeståndsrättsliga analysen*, JT 1993-94

Nordh, Robert, *35:5 rättegångsbalken. En fråga om vad?*, SvJT 1994 s 81 - 93

Tullberg, Mats, *Intrång i näringsverksamhet*, NFT 3/2002

Rättsfall

Högsta Domstolen

NJA 1934 B 984

NJA 1945 s 197

NJA 1959 s 552
NJA 1966 s 210
NJA 1975 s 275
NJA 1975 s 533
NJA 1990 s 585
NJA 1995 s 13
NJA 2007 s 461
NJA 2008 s 1177
NJA 2008 s 1217 I
NJA 2009 s 16

Högsta Domstolen dom 2010-12-28 i mål T 5211-09

Hovrätterna

Göta Hovrätt dom 2004-10-29 i mål T 2838-03
Svea Hovrätt dom 2008-12-09 i mål T 4154-08
Svea Hovrätt dom 2009-09-07 i mål T 9966-08
Svea Hovrätt dom 2010-12-22 i mål 6530-10
Göta Hovrätt dom 2011-06-23 i mål B 3319-10

Tingsrätterna

Falu Tingsrätt dom 2006-12-19 i mål T 1299-03
Värmlands Tingsrätt dom 2007-12-10 i mål T 5457-05
Stockholms Tingsrätt dom 2011-02-21 i mål T 16263-09

Internetkällor

Regeringen, *Sänkt krav på aktiekapital för privata bolag*,
<http://www.regeringen.se/sb/d/5328/a/134424> (publicerad 2009-10-29, uppdaterad 2010-03-16, besökt 2011-11-17)

Skatteverket, *Belopp och procent – inkomstår 2011/ taxeringsår 2012, Gränsbelopp*
<http://www.skatteverket.se/privat/skatter/beloppochprocent/2011.4.6eb1f7eb12c507b23b780005839.html#Gransbelopp> (besökt 2011-11-16)

Skatteverket, *Belopp och procentsatser. När ska man betala statlig inkomstskatt och hur hög är den? (företag och organisationer)*,
<http://www.skatteverket.se/foretagorganisationer/svarpavanligafragor/beloppochprocentsatser/foretagbeloppfaq/narskambetalastatliginkomstskattochhurhogarden.5.18e1b10334ebe8bc8000118150.html> (besökt 2011-12-11)

Skatteverket, *Belopp och procentsatser. När ska man betala statlig inkomstskatt och hur hög är den?* (privatpersoner),
<http://www.skatteverket.se/svarpavanligafragor/privat/beloppochprocent/privatbeloppfaq/narskamanbetalastatliginkomstskattochhurhogarden.5.10010ec103545f243e8000166.html> (2011-12-11)

Skatteverket, *Egenavgifter*
<http://www.skatteverket.se/foretagorganisationer/forarbetsgivare/socialavgifter/egenavgifter.4.233f91f71260075abe8800020987.html> (besökt 2011-12-12)

Skatteverket, *Kommunala skattesatser 2011*,
<http://www.skatteverket.se/privat/skatter/arbeteinkomst/vadblirskatten/skattetabeller/kommunalaskattesatsermmunder2011/omskattesatser.4.5e79ffa112cae76ec6c800035.html> (besökt 2011-12-11)

Skatteverket, *Regler för fåmansföretag – taxeringsår 2011*
<http://www.skatteverket.se/fordigsomar/foretagare/delagareifamansforetag.4.1cf57160116817b9766800074.html> (besökt 2011-11-04)

Skatteverket, *Skatteregler för enskilda näringsidkare*, SKV 295 utgåva 15,
<http://www.skatteverket.se/download/18.70ac421612e2a997f85800053805/29515.pdf>

Trafikverket, *Definitioner inom statistiken*,
<http://www.trafikverket.se/Privat/Trafiksakerhet/Olycksstatistik/Vag/Definitioner-inom-statistiken/> (Senast uppdaterad/granskad 2010-03-01, besökt 2011-11-15)

Trafikverket, *Personskadeolyckor*,
<http://www.trafikverket.se/Privat/Trafiksakerhet/Olycksstatistik/Vag/Nationell-statistik/Personskadeolyckor/> (Senast uppdaterad/granskad 2011-05-27, besökt 2011-11-15)

Yttranden från Trafikskadenämnden

Dnr 1288-2001, 2003-05-12

Dnr 1701-2003, 2004-01-19

Dnr 2487-2001, 2004-03-24

Dnr 3871-2008, 2009-01-26

Dnr 3231-2011, 2011-11-29

Intervjuer

Telefonintervju med Martin Engdahl, personskadereglerare, Länsförsäkringar Göteborg och Bohuslän, 2011-10-14

Telefonintervju med Richard Parkvik, personskadereglerare, If, 2011-10-14

Telefonintervju med Per Sjögren, skadereglerare, funktionsansvarig egna företagare, Folksam, 2011-10-17

Telefonintervju med Gunnar Wibeck, personskadereglerare, Trygg Hansa, 2011-10-14

Telefonintervju med Anette Hagstad, föredragande på Trafikskadenämnden, 2011-12-19

Övrigt

Kleineman, Jan och Schönning, Ola, *Ökad användning av schabloner i personskaderegleringen – ett förslag, Rapport till Whiplashkommissionen*, Stockholm 15 mars 2005

Informationsblad sammanställt av Anette Hagstad, föredragande på Trafikskadenämnden, 2011-11-25

Information om registrering på kursen m.m.

Registrering på kursen Examensarbete skedde för första gången höstterminen 2011. Någon omregistrering på kursen har således aldrig skett. Uppsatsen inlämnades 23 december 2011. Opponering utfördes 10 januari 2012 och respondering 11 januari 2012.